

EUROPEAN COMMISSION
HEALTH & CONSUMERS DIRECTORATE-GENERAL
Unit 04 - Veterinary Control Programmes

SANCO/3894/2008

*Programmes for the eradication, control and monitoring of certain
animal diseases and zoonoses*

Monitoring and eradication programme of TSE, BSE and scrapie

Approved* for 2009 by Commission Decision 2008/897/EC

Estonia

* in accordance with Commission Decision 90/424/EEC

Application from Estonia for Community financing for program for the eradication, monitoring and control of TSE for year 2009

1. Identification of the programme

Member State: ESTONIA

Disease(s)¹: BSE

Year of implementation: 2009

Reference of this document: State Program on Monitoring and Surveillance of Animal Infectious Diseases 2008

Contact (name, phone, fax, e-mail): Dr Ago Pärtel, phone +372 605 17 11, fax +372 621 14 41, e-mail ago.partel@vet.agri.ee

Date sent to the Commission: 25.04.2008

2. Description of the programme

Information on any routine TSE testing programmes in place: in accordance with the Infectious Animal Disease Control Act, the annual volume of TSE testing is laid down by the national infectious animal disease control programme confirmed by the General Director of the Veterinary and Food Board. Instructions for BSE monitoring has been confirmed by the General Director by Directive No. 14 of 20 February 2001 which also includes requirement of removal of SRM from risk animals in slaughterhouse. There have been adopted also degree of General Director of Veterinary and Food Board No.13 from 20.02.2001 of BSE sampling techniques.

From year 1999 to 2000 Estonian Veterinary and Food Laboratory made the examinations to BSF using classical histological examination method. In accordance with the national infectious animal disease control programme confirmed by the General Director of the Veterinary and Food Board all bovine animals, which died or were slaughtered and had nervous symptoms have been subjected to examination of BSE. Because of high level of rabies in wildlife, there is always advantage possibility of bovine animals, which died or were slaughtered and had nervous symptoms, to be affected by rabies.

From year 2001 the passive surveillance of BSE was changed into active. By abovementioned program, in year 2001, all bovine animals, which died or were slaughtered and had nervous symptoms and bovine animals over 3 years age detected by random sampling, primarily animals sent to emergency slaughter, found sick at normal slaughter and animals that have died in the farm, should be subjected to examination of BSE (including examination after their reproductive life of all bovine animals imported from countries where BSE have occurred after import). Records of the examinations are kept in Veterinary and Food Board, in Veterinary and Food Laboratory and county veterinary centre of the animal under testing.

¹ One document per disease is used unless all measures of the programme on the target population are used for the control and eradication of different diseases.

These records include letter of advice for testing of BSE and laboratory result and should be available in any time.

Number of bovine animals examined in year 2001 was 886, in 2002 was tested 1150, in 2003 was tested 3983 samples, in 2004 was tested 27 031 and in 2005 was tested 31 109. Number of ovine animals examined in year 2005 was 1251 and 17 caprine animals, Number of bovine animals examined in year 2006 was 33 748 and 2403 ovine and 61 caprine animals. Number of bovine animals examined in year 2007 was 35 316 animals, and 2918 ovine and 55 caprine animals. Number of wild cervids examined for CWD in year 2007 was 29 animals. All examinations have given negative result.

BSE has never been neither laboratory nor clinically diagnosed in Estonia.

By State programme on Monitoring and Surveillance of Animal Infectious Diseases all the bovine animals over 24 months of age, which are fallen, emergency slaughtered (including the emergency slaughtered but not subjected for human consumption), slaughtered with clinical signs or animals, which are originated from BSE risk-countries.

All the bovine animals over 30 months of age which are slaughtered for human consumption.

Before 10.01.2008 by State programme on Monitoring and Surveillance of Animal Infectious Diseases all ovine and caprine animals over 18 months of age or which had more than two permanent incisors erupted through the gum and which had been slaughtered for human consumption were tested to scrapie.

Since 10.01.2008 by State programme on Monitoring and Surveillance of Animal Infectious Diseases all ovine and caprine animals over 18 months of age or which have more than two permanent incisors erupted through the gum and which are fallen or which have been not slaughtered for human consumption shall be tested to scrapie.

All healthy ovine and caprine animals over 18 months of age which have been traumatized or which are fallen during transportation to the slaughterhouse or into slaughterhouse shall be tested to scrapie.

PrP gene genotyping is compulsory to all rams intended to use for breeding.

There have been no cases of scrapie in sheep and goats of Estonia.

There has been no cases of TSE in other animals registered in Estonia.

3. Description of the epidemiological situation of the disease

By Regulation of Minister of Agriculture No 34 from 23.11.1999 "The list of infectious animal diseases, which are subjected to notification or registration" BSE and scrapie are notifiable diseases.

There have been no cases of BSE in bovine animals and scrapie in sheep and goats of Estonia.

There has been no cases of TSE in other animals registered in Estonia.

4.

Measures included in the programme

4.1. Designation of the central authority in charge of supervising and coordinating the departments responsible for implementing the programme:

The Veterinary and Food Board, a governmental agency carrying out its tasks under the government of the Ministry of Agriculture, functions as a supervising body and sees to it that the requirements stipulated by the legislation that governs veterinary, food safety, market regulation, animal welfare and farm animal breeding are followed and executes supervision over fulfilment of these requirements and applies enforcement by state pursuant to the procedures and in the amount prescribed by law. In addition to the mentioned acts, VFB adheres in its professional activities to the Trade, Import and Export of Animals and Animal Products Act, the Import and Export Veterinary Control Act, the Animal Protection Act, the Farm Animals Breeding Act, the Organic Farming Act, the Medicinal Products Act, the Common Agricultural Policy Implementation Act, the Feeding Stuffs Act and other legislation laid down pursuant to these acts.

The broader objective of VFB is to ensure the consumers the production of safe, healthy and quality raw materials for food and food, to prevent and eradicate infectious animal diseases, to protect people from diseases common to both people and animals and diseases that are spread by animals, but at the same time to protect animals from human activity or inactivity endangering their health and welfare, to ensure productivity of farm animals and increase their genetic value, and to preserve genetic pool and profitability of keeping animals.

The tasks of the Veterinary and Food Board are to:

- plan and organise the prevention and control of infectious animal diseases;
- protect humans from diseases common to both people and animals;
- protect animals from factors endangering their welfare and demand that the animals are kept and treated as appropriate;
- grant approval to enterprises involved in handling foodstuffs and persons who determine the quality classes of carcasses;
- check the safety of raw material for food and food when raw material for food and food are produced, during their preliminary processing, processing, transportation and wholesale;
- execute supervision over organic processing of raw material for food and food;
- organise laboratory analysis in order to diagnose infectious animal diseases and assess the properties of food, feedingsstuffs, hay, straw, medicated feedingsstuffs and drinking water;
- protect the environment from harmful factors that are the result of keeping animals or infectious animal diseases;
- issue activity licences for the provision of veterinary services;
- control the use of medicinal products and medicated feedingsstuffs by veterinarians and animal-keepers manufacturing animal products;
- check animals, raw material for food and food, including checks of products of animal origin and agricultural products carrying markings that refer to organic farming, upon their importation to the Republic of Estonia;
- arrange the grant of approval to persons involved in animal breeding;

- execute supervision over animal breeding;
 - organise preservation of genetic resources of farm animals;
 - organise control procedures necessary for the implementation market regulation measures on milk and meat market.
- In performing its tasks, VFB uses the services of the Veterinary and Food Laboratory, laboratories authorised in accordance with the Veterinary Activities Organisation Act, laboratories that hold an activity licence for a veterinary laboratory and laboratories authorised in accordance with the Food Act.

The organisation of the Veterinary and Food Board consists of the Central Office and 15 local offices – Veterinary Centres in the counties. When the main objective of the Central Office is to coordinate supervision, the local offices carry out supervision.

The Central Office of the Veterinary and Food Board consists of five departments:

- the Animal Health and Welfare Department consists of the Animal Health Office and the Animal Welfare Office.
- the Food Department consists of the Office for Food of Non-Animal Origin and the Office for Food of Animal Origin.
- the Animal Breeding and Market Regulation Control Department consists of the Office of Animal Breeding Control, the Office of Genetic Resources and the Market Regulation Control Office.
- the Trade, Import and Export Department consists of the Surveillance and Control Office and three Border Inspection Posts, the Veterinary and Food Control Offices of Luhamaa, Narva, BIP of Muuga and Paldiski Port.
- the General Department consists of the Accounting Office, the Budgeting Office, the Personnel Office, the Administrative Office, and the Public Relations and IT Office.

VFB employs 334 people; 81 work in the Central Office and 220 in the counties Veterinary Centres.

In addition to the above-mentioned employees, 171 authorised veterinarians hold an activity licence and they have been granted the authority to check the state of the objects that are within the competence of VFB pursuant to the Veterinary Activities Organisation Act.

The Veterinary and Food Board is managed by the Director General Ago Pärtel.

The structural units of Animal Health and Welfare and Feedingsuffs Department are the Animal Health Office, the Animal Welfare Office and the Feedingsuffs Office.

The Animal Health Office organises infectious animal diseases control and applies measures for the protection of people from diseases common to both humans and animals and diseases that are spread by animals; executes supervision over the identification and registration of animals and conducts veterinary controls of movements of animals in the state; deals with the protection of the environment from harmful factors related to animal-keeping and animal diseases; controls the use of medicines and medicated feedingsuffs by veterinarians and animal-keepers producing animal products; arranges the work of the state veterinary service and coordinates and executes supervision over veterinary aid, treatment and prevention; grants approval to and organises registration of buildings and facilities where animals are kept; advises on building design documentation; participates in the preparation and carrying out of state and international projects on animal health.

In executing its tasks:

- the Animal Health Office advises and carries out training courses for the supervisory officials of local offices (Veterinary Centres in the counties) and authorised veterinarians;

- coordinates and examines their work;

- issues precepts and decisions for correction of deficiencies;

- communicates with the officials of foreign countries, other authorities, ministries, public organisations (OIE, the European Commission, WHO, etc).

There is an animal health specialist in every county, who is responsible for solving the problems of this particular field. All personnel working in animal health and welfare field are veterinarians.

4.2. Description and delimitation of the geographical and administrative areas in which the programme is to be applied:

Programme is to applied to all Estonian territory.

4.3. System in place for the registration of holdings:

No88_Registration_0
_buildings.doc

4.4. System in place for the identification of animals:

 No77_identification.c
 or
 C:\Documents and Settings\maarja\My c

4.5. Measures in place as regards the notification of the disease:

 "N034_
 Amendment_No48_t

4.6. Monitoring

4.6.1. Monitoring in Bovine Animals

	Estimated Number of tests
Animals referred to in Annex II, Chapter A, Part I, points 2.1, 3 and 4 of Regulation (EC) No 999/2001 of the European Parliament and of the Council ²	9000
Animals referred to in Annex III, Chapter A, Part I, point 2.2 of Regulation (EC) No 999/2001	30000
Others (specify)	

4.6.2. *Monitoring in Ovine animals*

	Estimated Number of tests
Ovine animals referred to in Annex III, Chapter A, Part II, point 2 of Regulation (EC) No 999/2001	0
Ovine animals referred to in Annex III, Chapter A, Part II, point 3 of Regulation (EC) No 999/2001	700
Ovine animals referred to in Annex III, Chapter A, Part II, point 5 of Regulation (EC) No 999/2001	0
Ovine animals referred to in Annex VII, Chapter A, point 3.4(d) of Regulation (EC) No 999/2001	0
Ovine animals referred to in Annex VII, Chapter A, point 5(b)(i) of Regulation (EC) No 999/2001	0
Others (specify other animal species referred to in Annex III, Chapter A, Part III of Regulation (EC) No 999/2001 (Cervids)	50

4.6.3. Monitoring in Caprine animals

	Estimated Number of tests
Caprine animals referred to in Annex III, Chapter A, Part II, point 2 of Regulation (EC) No 999/2001	0
Caprine animals referred to in Annex III, Chapter A, Part II, point 3 of Regulation (EC) No 999/2001	50
Caprine animals referred to in Annex III, Chapter A, Part II, point 5 of Regulation (EC) No 999/2001	0
Caprine animals referred to in Annex VII, Chapter A, point 3.3(c) of Regulation (EC) No 999/2001	0
Caprine animals referred to in Annex VII, Chapter A, point 5(b)(ii) of Regulation (EC) No 999/2001	0
Others (specify)	

4.6.4. Discriminatory tests

	Estimated number of tests
Primary molecular testing referred to in Annex X, Chapter C, point 3.2(c)(i) of Regulation (EC) No 999/2001	20

4.6.5. Genotyping of positive and randomly selected animals

	Estimated number of tests
Animals referred to in Annex III, Chapter A, Part II, point 8.1 of Regulation (EC) No 999/2001	10
Animals referred to in Annex III, Chapter A, Part II, point 8.2 of Regulation (EC) No 999/2001	100

4.7. Eradication

4.7.1. Measures following confirmation of a BSE case: according to the Contingency plan for control of ISE

4.7.1.1. Description:

4.7.1.2. Summary table

	Estimated number
Animals to be killed under the requirements of Annex VII, Chapter A, point 2.1 of Regulation (EC) No 999/2001:	500

4.7.2. Measures following confirmation of a Scrapie case: according to the Contingency plan for control of TSE

TSE TÕRJE SITUATSIOONIPLAAN

4.7.2.1. Description:

TSE tõrje situatsiooniplaan lisee

4.7.2.2. Summary table

	Estimated number
Animals to be killed under the requirements of Annex VII, Chapter A, point 2.3 of Regulation (EC) No 999/2001:	300
Animals to be genotyped under the requirements of Annex VII, Chapter A, point 2.3 of Regulation (EC) No 999/2001:	200

4.7.3. Breeding programme for resistance to TSEs in sheep

The breeding programme to select for resistance to TSEs has been introduced in Estonia since 2005. The breeding programme concentrates on flocks of high genetic merit. There are two sheep breeds forming significant populations – Estonian Whitehead and Estonian Blackhead. Currently there are 6448 pure-breed breeding sheep in Estonia, 2902 and 3546 from Estonian Whitehead and Estonian Blackhead breeds, respectively. Artificial insemination of ewes is not applied in Estonia.

Genotyping is carried out in the Laboratory of Genetics, Institute of Veterinary Medicine and Animal Sciences of Estonian University of Life Sciences. The laboratory has passed Quality Assessments organised by the Veterinary Laboratories Agency in 2006 and 2007.

4.7.3.1. General description³:

The aim of the breeding programme is to increase the frequency of the ARR allele within the sheep flock and reduce the prevalence of alleles, being shown to contribute to susceptibility to TSEs. After April 1st 2005 it is compulsory for all flocks of high genetic merit to participate in the breeding programme.

The PrP genotyping is compulsory to all rams intended to use for breeding. According to breeding programme it is allowed to use rams belonging to risk groups NSP1 to NSP2 and ewes belonging to risk groups NSP1 to NSP3 for breeding. As 41.3% of rams genotyped in 2005 (n=104) belonged to risk group NSP3, the General Director of Veterinary and Food Board released a Decree No. 57 of 2 February 2006 allowing to use rams belonging to the risk group NSP3 up to 1 January 2008.

The rams carrying the VRQ allele have to be compulsory slaughtered or castrated within six month following the determination of their genotype and are not allowed to leave the holding except for slaughter. The same is applied for the female animals/ewes carrying the VRQ allele.

A database has been established containing the following information:

- a) the identity, breed and number of animals in all flocks participating at the breeding programme;
- b) identified individual animals sampled under the breeding programme. Plastic ear tags, containing a non-recurrent number in the Republic of Estonia, identify farm animals. All sheep are marked with the plastic ear tag in the right ear only. The number on the ear tag is the register number of the animal, remaining the same throughout animal's lifetime.
- c) the result of the genotyping test is linked to an individual animal.

The sampling of sheep is carried out by licensed veterinarians only. A system for the identification of samples, the processing of samples and the delivery of genotyping results has been elaborated. According to the project Molecular genotyping of Estonian farm animals (CRIS Number 06.02, twinning EE04-IB-A(G-02) equipment to carry out PrP gene genotyping by using direct sequencing was obtained in 2006.

³ Description of the programme according to the minimum requirements set out in Annex VII, Chapter B of Regulation (EC) No 999/2001.

4.7.3.2. Summary table

	Estimated number
Ewes to be genotyped under the framework of a breeding programme referred to in Article 6a of Regulation (EC) No 999/2001	0
Rams to be genotyped under the framework of a breeding programme referred to in Article 6a of Regulation (EC) No 999/2001	375

5. Costs

5.1. Detailed analysis of the costs:

5.2. Summary of the costs

<i>Costs related to</i>	<i>Specification</i>	<i>Number of units</i>	<i>Unitary cost in EUR</i>	<i>Total amount in EUR</i>	<i>Community funding requested (yes/no)</i>
1. BSE testing ⁴					
1.1. Rapid tests	Test : BioRad TeSeE rapid test	39000	14,9	581100	yes
	Test:				
	Test:				
	Test:				
2. Scrapie testing ⁵					
2.1. Rapid tests	Test : BioRad TeSeE rapid test	800	14,9	11920	yes
	Test:				
	Test:				
3. Discriminatory testing ⁶					
3.1. Primary molecular tests	Test:Prionics Western Blot test	20	*		yes
	Test:				

⁴ As referred to in point 4.6.1.

⁵ As referred to in points 4.6.2 and 4.6.3.

⁶ As referred to in point 4.6.4.

4. Genotyping							
4.1.	Determination of genotype of animals in the framework of the monitoring and eradication measures laid down by Regulation (EC) No 999/2001 ⁷	Method: DNA sequencing	270	39,7	12307	yes	
4.2.	Determination of genotype of animals in the framework of a breeding programme ⁸	Method: DNA sequencing	375	35,7	14887,5	yes	
5. Compulsory Slaughter							
5.1.	Compensation for bovine animals to be killed/slaughtered under the requirements of Annex VII, Chapter A, point 2.1 of Regulation (EC) No 999/2001	 "taudikaktu huvitamise kord.doc"	500	380**	195000	yes	
5.2.	Compensation for ovine and caprine animals to be killed/slaughtered under the requirements of Annex VII, Chapter A, point 2.3 of Regulation (EC) No 999/2001	 "taudikaktu huvitamise kord.doc"	300	45**	13500	yes	
TOTAL:						828714,5	yes

* Discriminatory tests will order in case of need from Veterinary Laboratories Agency (unfortunately the test price was not available on the VLA price list)

** The unitary cost is calculated accordance to the Agricultural Ministry Regulation nr 18, 01. March 2001 " Rules of the agricultural animals value calculation and epidemic damage compensate conditions and the system."

⁷ As referred to in points 4.6.5 and 4.7.2.2.

⁸ As referred to in point 4.7.3.2.

NB! 5.1. ja 5.2. unit cost on saadud arvutuse teel: $(500 \times 0,47) \times 26$ (veised) ja $(\text{lambad}) (50 \times 0,47) \times 30,1$

List of Livestock Buildings and Constructions and of Areas enclosed for the Keeping of Animals Subject to Registration and in Some Cases to Approval and Procedure for the Registration and Approval Thereof¹

Regulation No. 88 of the Minister of Agriculture of 18 December 2002

This Regulation is established pursuant to subsection 7(2) of the Infectious Animal Disease Control Act (RT I 1999, 57, 598; 2002, 13, 80; 61, 375; 63, 387; 96, 566) and to clause 1 of Regulation No 161 of the Government of the Republic of 8 May 2001 "Grant of Authorisation for Establishment of Legislation Arising from the Infectious animal Disease Control Act and from the Animal Protection Act".

Chapter 1

LIVESTOCK BUILDINGS AND CONSTRUCTIONS AND AREAS ENCLOSED FOR THE KEEPING OF ANIMALS SUBJECT TO REGISTRATION AND APPROVAL

§ 1. List of livestock buildings and constructions and of areas enclosed for the keeping of animals subject to registration

Pursuant to subsection 7(1) of the Infectious Animal Disease Control Act the following livestock buildings and constructions and areas enclosed for the keeping of animals (hereinafter *buildings*) shall be subject to registration in the Register of Farm Animals:

- 1) where farm animals, including farmed game animals are kept;
- 2) where semen of farm animals is collected and stored;
- 3) where the keeping and breeding of farmed poultry for the purpose of trading and the production of hatching eggs and day-old chicks is performed;
- 4) where farm animals originating from different herds are kept temporarily before conveyance;
- 5) where farm animals are put under prophylactic quarantine;
- 6) where fish farming is carried out for the purpose of trading live fish and breeding material and for the purpose of restocking other water bodies;
- 7) where bees are kept for the purpose of trading bees and bee-keeping products;
- 8) where fur animals are kept for the purpose of trading;
- 9) where farm animals, including farmed game animals, are kept permanently for exhibition for the purpose of preserving an animal species or conducting scientific research, also for the purpose of breeding animals used in scientific research.

§ 2. List of buildings subject to approval

The following buildings shall be subject to approval:

- 1) where semen of farm animals is collected and stored;
- 2) where farmed poultry breeding and production of hatching eggs and day-old chicks for trading purposes is performed;
- 3) where farm animals originating from different herds are kept temporarily before conveyance;
- 4) where farm animals, with the exception of day-old chicks, are put under prophylactic quarantine.

Chapter 2

REGISTRATION OF BUILDINGS

§ 3. Registration of buildings

- (1) Buildings subject to registration shall be registered in the Register of Farm Animals, by the Estonian Agricultural Registers and Information Board being an authorised processor.
- (2) A person with the intention to use a building subject to registration shall submit a written application to the authorised processor through an official authorised to receive applications in the region where the building is located (hereinafter *authorised official*).
- (3) The application shall contain the following data:
 - 1) name and personal identification code or registry code of the applicant;
 - 2) residence or location and address of the applicant;

- 3) telecommunication numbers (telephone, fax, e-mail) of the applicant;
- 4) location and address of the building for which the application for registration is submitted;
- 5) name and telecommunication numbers of the person responsible for the operation of activities in the building for which the application for registration is submitted, or name and telecommunication numbers of the manager of the enterprise;
- 6) field of operation in the building, also including the animal species.
- (4) In the case where the application is submitted by the representative of the applicant, the data listed in clauses 1-3 of subsection 3 shall also be provided for the representative.
- (5) The geographic location of the building shall be determined by the applicant together with the authorised official upon submission of the application. Following this, the authorised official shall enter the geographic location in the application.
- (6) An entry as regards the registration of the building shall be made in the Register of Farm Animals in the section concerning the movement of farm animals. The entry shall be made in accordance with the procedure established in the statutes of the Registry of Farm Animals.
- (7) Upon registration the building is given a registration number.
- (8) A notification concerning the registration of the building shall be forwarded to the applicant by the authorised processor within 10 working days as of the date the entry was made.
- (9) The building is considered to be registered as of the date of entry in the Register of Farm Animals.
- (10) In the case where the person using the registered building intends to change the field of activity provided for in clause 6 of subsection 3, the authorised processor shall be informed of this in advance. The authorised processor shall also be informed in the case where, for three years, he has not used the registered building for the purpose referred to in section 1.

Chapter 3

PROCEDURE FOR THE APPROVAL OF BUILDINGS

§ 4. Application to be submitted for the approval of buildings

- (1) A person with the intention to use a building subject to approval shall submit a written application to the local office of the Veterinary and Food Board for the approval of the building. The building shall have been registered before the application for approval is submitted.
- (2) The application shall contain the following data:
 - 1) name and personal identification code or registry code of the applicant;
 - 2) residence or location and address of the applicant;
 - 3) telecommunication numbers (telephone, fax, e-mail) of the applicant;
 - 4) location and address and registration number of the building for which the application for approval is submitted;
 - 5) name and telecommunication numbers of the person responsible for the operation of activities in the building for which the application for approval is submitted, or name and telecommunication numbers of the manager of the enterprise;
 - 6) field of operation in the building, also including the animal species.
- (3) In the case where the application is submitted by the representative of the applicant, the data listed in clauses 1-3 of subsection 2 shall also be provided for the representative.

§ 5. Supplementary data and documentation to the application

- (1) The following data and documentation shall be supplemented to the application referred to in subsection 4(2):
 - 1) a certificate issued by the Tax Board or by the local office of the Tax Board confirming the registration of a sole proprietor, who is not registered in Commercial Register, in the Register of Taxable Persons;
 - 2) a copy of the permit for use in the case of a used building issued by local municipality pursuant to Planning and Building Act (RT I 1995, 59, 1006; 1996, 36, 738; 49, 953; 1999, 27, 380; 29, 398, 399; 95, 843; 2000, 54, 348; 2001, 42, 234; 50, 283; 65, 377) or pursuant to Building Act (RT I 2002, 47, 297);
 - 3) a location plan of the structure together with a plan of the external water and sewerage system;

- 4) the general layout of rooms together with a plan describing the location of equipment and that of the internal water and sewerage system;
- 5) information concerning the finishing materials used;
- 6) a cleaning and disinfecting plan containing information on measures to be applied for the cleaning and disinfecting of vehicles, equipment and rooms, and the materials to be used for such cleaning and disinfecting activities;
- 7) a pest control plan together with information on measures to be applied for the control of pests.

§ 6. Decision for approval and a decision to refuse approval

- (1) Buildings shall be approved in accordance with the procedure established in subsections 7(2¹-2⁵) of the Infectious Animals Disease Control Act.
- (2) The head of the local office of the Veterinary and Food Board or a supervisory official authorised by him shall adopt the decision as regards the approval of the building within 20 working days after the application has been received. The deadline for adopting the decision may be extended to 40 working days in the case where circumstances necessary for the approval of the building need to be clarified. The supervisory official shall notify the applicant of such extension by post.
- (3) The decision for approval and the decision to refuse approval adopted pursuant to subsection 7(2⁵) of the Infectious Animal Disease Control Act shall contain:
 - 1) place and time the decision was adopted;
 - 2) name of the supervisory agency, name and official title of the head of the local office of the Veterinary and Food Board or of the supervisory official authorised by him;
 - 3) name and residence or location and address of the applicant;
 - 4) location, address and registration number of the building;
 - 5) field of operation in the building, also including the animal species;
 - 6) results from the assessment of the building and the verification of the supervisory official on the compliance of the building with the established requirements. In the case where, on the basis of the results from the assessment, the building does not comply with the established requirements, the supervisory official shall provide explanations by referring to the legislation and provisions thereof the requirements of which the building does not satisfy.
- (4) The approval number shall be provided for in the decision of approval.
- (5) The decision of approval or the decision to refuse approval shall be forwarded to the applicant by post within three working days after the decision has been adopted.
- (6) The building is considered to be registered as of three days of the date the decision of approval was adopted.
- (7) The decision of approval may be declared invalid in the cases referred to in subsection 7(2³) of the Infectious Animal Disease Control Act. A copy of the decision declaring the decision of approval invalid shall be sent by post to the relevant person within three working days after the decision has been adopted.

§ 7. Maintaining and preserving records

The local office of the Veterinary and Food Board shall maintain the records of the applications submitted for the approval of buildings, supplemented data and documentation and of the decisions for approval or decisions to refuse approval and shall preserve them for ten years as of the date the applications, supplemented data and documentation were received or the decisions were adopted.

Chapter 4 IMPLEMENTING PROVISIONS

§ 8. Entry into force of the Regulation

- (1) This Regulation shall enter into force on 1 January 2003.
- (2) Data referred to in subsection 3(3) regarding buildings registered before 1 January 2003 shall be forwarded for proceeding to the authorised processor by the Veterinary and Food Board not later than by 1 February 2003.

- (3) During the process of proceeding the data referred to in subsection 2, the authorised processor is entitled to clarify and supplement the data to be entered into the registry, by requesting information from the person using the registered building in accordance with the procedure established in the statutes of the Registry of Farm Animals.

¹Council Directives 88/407/EEC (OJ L 194, 22.07.1988, p.1), 89/556/EEC (OJ L 302, 19.10.1989, p.1), 90/429/EEC (OJ L 224, 18.08.1990, p.62), 90/539/EEC (OJ L 303, 31.10.1990, p.6), 91/67/EEC (OJ L 046, 19.02.1991, p.1) and 92/65/EEC (OJ L 268, 14.09.1992, p.52).

Minister Jaanus MARRANDI
Secretary General Ants NOOT

List of Species of Farm Animals which are Subject to Identification, Method and Procedure for Identification and Registration of Such Animals and Procedure for Issue of Registration Certificates and Cattle Passports and Keeping of Record of Such Animals¹

Regulation of the Minister of Agriculture No 77 of August 5, 2003

This regulation is laid down pursuant to Article 11, section 2 of the Infectious Animal Disease Control Act (RT I 1999, 57, 598; 2002, 13, 80; 61, 375; 63, 387; 96, 566) and the section 2 of the Regulation of the Government of the Republic No 161 of May 8, 2002, "Granting of authorities for the establishment of regulations, arising of the Infectious Animal Disease Control Act and the Animal Protection Act (RT I 2001, 45, 251; 2002, 101, 593).

§ 1. General Provisions

- (1) Farm animals are identified by way of marking and shall be registered in the register of farm animals (hereinafter register).
- (2) The authorized processor of the register (hereinafter processor) is the Agricultural Registers and Information Board.

§ 2. Species of farm animals subject to marking

The species of farm animals subject to marking are the following:

- 1) goats;
- 2) sheep;
- 3) pigs;
- 4) bovine animals.

§ 3. Procedure for marking of farm animals

- (1) The method for marking farm animals is marking the animals with ear tags or tattoos.
- (2) Farm animals are marked by the keeper of animals or an individual involved in keeping of farm animals subject to a rent or any other formal relation concluded with the keeper of animals (hereinafter the keeper of animals).
- (3) The Animal Recording Centre shall allocate ear tags and applicators necessary for the marking of goats, sheep, pigs and bovine animals for a charge. Ear tags shall be allocated to the keeper of animals only for the purpose of marking the animals in his respective herd. Bovine ear tags may be allocated in extra amounts provided the respective quantity is sufficient to cover the requirements of the herd, based on the number of female animals in the herd, for one year. No more than 5 pairs of ear tags per year may be allocated to the keeper of animals with a herd of 5 bovine animals or less.

- (4) Upon the marking a goat, sheep, pig or bovine animal, an ear tag bearing a non-recurrent registration number which remains the same throughout the lifetime of the animal (hereinafter registry number) is applied to the animal. The ear tag shall be applied within 20 days as of the date the animal was born.
- (5) Marking shall be removed or replaced only with the permission of the processor.
- (6) If a marking is lost or becomes illegible, the owner of the animal is required to fill out the corresponding form set out in Annex 1 and send the form to the processor within one day as of the marking was lost or became illegible.
- (7) If a marking is lost or becomes illegible, the owner of the animal shall mark the farm animal with a new ear tag within seven days after the date when the mark is allocated by the Animal Recording Centre.

§ 4. Marking of goats

- (1) The ear tag of a goat is red and is made of plastic and shall bear the ISO code denoting Estonia "EE" and the animal's registry number consisting of ten figures.
- (2) The ear tag of a goat shall consist of two identical parts. On the ear tag, the logo of the Animal Recording Centre and the ISO code denoting Estonia "EE" are printed in the first row, the first five numbers of the registry code consisting of ten figures are printed in the second row and the following five numbers are printed in the third row.
- (3) The ear tag shall be attached to the right ear of a goat by using applicators intended for such purposes.
- (4) If the marking of a goat is lost or becomes illegible, the Animal Recording Centre shall allocate a new ear tag bearing the former registry number of the goat to the owner of the animal within twenty days after the date of receipt of the notice specified in subsection 3 (6).

§ 5. Marking of sheep

- (1) The ear tag of a sheep is yellow and is made of plastic and shall bear the ISO code denoting Estonia "EE" and the animal's registry number consisting of ten figures.
- (2) The ear tag of a sheep shall consist of two identical parts. On the ear tag, the logo of the Animal Recording Centre and the ISO code denoting Estonia "EE" are printed in the first row, the first five numbers of the registry code consisting of ten figures are printed in the second row and the following five numbers are printed in the third row.
- (3) The ear tag shall be attached to the right ear of a sheep by using applicators intended for such purposes.
- (4) If the marking of a sheep is lost or becomes illegible, the Animal Recording Centre issues a new ear tag bearing the former registry number of the sheep to the

owner of the animal within twenty days after the date of receipt of the notice specified in subsection 3 (6).

§ 6. Marking of pigs

- (1) Pigs which are moved to another herd shall be marked with an ear tag or a tattoo.
- (2) The marking shall include the identification number of the herd where the pig was before it was moved to another herd. The identification number of the herd shall be issued by the processor.
- (3) The ear tag of a pig is made of plastic and shall be attached to the ear by using applicators intended for such purposes. The left ear of a pig shall be used for marking pigs by ear tag or tattoo.
- (4) Pigs taken to the slaughterhouse are marked with the herd identification number which is imprinted in the area of the haunch by using a needle hammer directly before loading on a means of transport or with an ear tag, including the identification number of the herd.

§ 7. Marking of bovine animals

- (1) The ear tag of a bovine animal is yellow and is made of plastic. The ear tag shall bear the ISO code denoting Estonia "EE" and the registry number of the animal consisting of ten figures. The ear tag shall also bear a bar code carrying the information which is printed on the ear tag.
- (2) Information on the first part of the ear tag is printed in four rows: the logo of the Animal Recording Centre and the ISO code denoting Estonia "EE" are printed in the first row, the first five numbers of the registry code consisting of ten figures are printed in the second row, the bar code is printed on the third row and the following five numbers are printed in the fourth row.

Example:
1st row: logo
2nd row: 00012
3rd row: bar code
4th row: 34567
- (3) Information on the other part of the ear tag is printed in three rows: the logo of the Animal Recording Centre and the ISO code denoting Estonia "EE" are printed in the first row, the first five numbers of the registry code consisting of ten figures are printed in the second row and the following five numbers are printed in the third row.
- (4) A bovine animal is marked by attaching ear tags bearing identical registry numbers to both ears of the animal.
- (5) If the marking of a bovine animal is lost or becomes illegible, the Animal Recording Centre shall allocate a new ear tag bearing the former registry number

of the bovine animal to the owner of the animal within twenty days after the date of receipt of the notice specified in subsection 3 (6).

§ 8. Procedure for registration of farm animals

- (1) When marking the farm animals, with the exception of pigs, the keeper of animals fill out the form set out in Annex 3 to this Regulation and shall submit the form for registration to the processor within seven days after the date on which the animal was marked.
- (2) When registry data concerning bovine animals, goat and sheep is being amended or when moving pigs the keeper of animals shall fill out the form set out in Annex 2 to this Regulation and shall submit the form for registration to the processor within seven days after the date on which the event involving the animal occurred.
- (3) In case the data of a keeper of animal are not recorded in the register nor in the register of agricultural support and field massive, the keeper of animals shall also fill out the form set out in Annex 4 to this regulations and shall submit is at the due dates specified respectively in sections 1 and 2 of this article.
- (4) In case a farm animal is sent to a slaughterhouse, the person organizing the slaughter shall forward a copy of the animal health certificate accompanying the animal to the processor within seven days after the date of the slaughter of the animal.
- (5) In case of dispatching a dead or perished farm animal to an enterprise handling the waste of animal origin, the person organizing the handling of animal waste shall submit the copy of the animal's veterinary certificate to the processor within seven days after the date on which the animal was received.
- (6) When registry data concerning the keeper of the animals is being amended, the keeper of animals shall submit the processor a written application concerning the amendments within ten days after the date the data was changed. In case of the death of the keeper of animals, the new keeper of animals shall submit a death certificate or a deed verifying the transfer of the title of animal besides the application.

§ 9. Marking and registration of imported farm animals

- (1) When importing a farm animal, subject to free circulation customs procedure within the meaning of Customs Code (RTJ 2001, 88, 531; 2002, 44, 284; 61, 375; 63, 387; 92, 528; 2003, 2, 17; 26, 165), hereinafter the import, from an European Union Member State and from a state where registration and identification of farm animals complies with the requirements of the European Union, the keeper of animals shall fill out the form set out in Annex 2 to this Regulation and shall submit the form for registration to the processor within seven days after the date on which the animal was imported.
- (2) The registry number of the exporting state of a bovine animal and pig imported from the state stipulated in section 1 of this article shall be retained and the imported animal shall be entered in the Estonian register under such number.
- (3) A farm animal imported from outside of the European Union and countries not complying with the European Union requirements concerning the identification

and registration of farm animals which has passed a prophylactic quarantine shall be marked by the keeper of animals within fourteen days after the date on which the animal was imported; the keeper of animals shall fill out the form set out in Annex 2 to this Regulation and shall submit the form for registration to the processor within seven days after the date on which the animal was marked. A link between the original registry number of a bovine animal and the Estonian registry number shall be established in the registry.

- (4) In case the data of a keeper of animal are not recorded in the register nor in the register of agricultural support and field massive, the keeper of animals shall also fill out the form set out in Annex 4 to this regulation and shall submit it at the due dates specified respectively in sections 1 and 3 of this article.
- (5) Imported farm animals need not be marked if the animals are taken to a slaughterhouse, which is subject to state veterinary supervision, to be slaughtered within twenty days after the date of importing.
- (6) Where the imported bovine animal is accompanied by a cattle passport, this shall be submitted to the processor by the due date specified in section 1.

§ 10. Procedure for issue of registration certificates of farm animals

- (1) The processor shall issue a registration certificate concerning the entry of the animal in the register on the basis of a written application by the owner of a farm animal.
- (2) A registration certificate shall set out the following information:
 - 1) the name and address of the owner of the animal;
 - 2) the commercial register code, or personal identification code of the keeper of animal;
 - 3) number of farm animals entered in the register and their registry numbers.
- (3) A registration certificate shall be signed by an authorized representative of the processor and authenticated by the stamp of the processor.
- (4) A registration certificate shall be prepared on a corresponding blank document form of the processor and is issued within five days after the date of receipt of the application.

§ 11. Procedure for issue of cattle passport

- (1) The processor shall send the cattle passport, filled out on form set out in Annex 5 to this regulation within fourteen days after the receipt of the completed form, concerning the marking of the animal, set out in Annex 3 to this regulation or importing of the animal, set out in Annex 2 to this regulation, to the keeper of animals by surface mail. The processor shall return the cattle passport, accompanying the bovine animal imported from the European Union Member State or a candidate country on its arrival, to the competent authority of the country of origin.
- (2) The keeper of animals shall enter his name, address, personal identification code or the commercial register code and the date for introducing the bovine animal

into the cattle and the registry number of the farm building or premises for livestock or the restricted area used for keeping animals (hereinafter the premises) where the bovine animal is kept, immediately after the animal is introduced to the herd, authenticating the respective data with his signature.

- (3) Where the section of cattle passport, intended for recording the movement of animals or veterinary procedures, is filled with records, the keeper of animals is expected to submit an application for continuation sheet to the processor within seven days after the respective section was filled with records. The passport shall also be submitted with the application.
- (4) If the cattle passport is lost, becomes illegible or if mistakes are detected in the passport, the keeper of animals shall submit the processor an application for a new passport within days after the occurrence of respective event. If the cattle passport is lost, becomes illegible or if mistakes are detected in the passport, the keeper of animals shall return the cattle passport to the processor.
- (5) If the continuation sheet, stipulated in section 3 is issued, the passport filed with records shall be marked with a notification, stating that the passport is valid only with the continuation sheet. In case of issue of the new passport, stipulated in section 4, the passport shall be marked with notification "duplicate". The processor shall send the passport filled with records, accompanied with the continuation sheet or the new passport to the keeper of animal by surface mail within fourteen days after the receipt of a respective application.

§ 12. Surrendering of cattle passport to the processor

- (1) If a bovine animal dies, is lost, slaughtered for emergency reasons, slaughtered for own consumption or inspection purposes, to prevent the spread of infectious animal disease or if the animal is exported to any countries not being European Union member states or candidate countries, the keeper of animals shall surrender the cattle passport to the processor within seven days as of the occurrence of the respective event. In such cases, the form set out in Annex 2 to this regulation must not be sent to the processor.
- (2) If the animal is sent to the slaughterhouse, the operator of the slaughterhouse shall be responsible for returning the passport to the processor.

§ 13. Procedure for keeping record of farm animals

- (1) The keeper of animals is required to keep up to date register of farms animals owned by him on paper or electronically.
- (2) The documents must set out at least the following information concerning every bovine animal, sheep and goat kept in the herd:
 - 1) Registry number;
 - 2) The registry number of the premises where the animal is kept;
 - 3) Date of birth, gender and breed;
 - 4) Date for introducing the animal to the herd and date for removing the animal from the herd;

- 5) The date the animal perished, was lost, slaughtered or emergency reasons, slaughtered for own consumption or inspection purposes or to prevent the spread of infectious animal disease;
 - 6) Names and addressed and personal identification codes or commercial registry codes of the entities selling and purchasing the animals.
- (3) As for the pigs, the records must include at least the number of pigs in the herd and the following information, concerning the movement of pigs:
- 1) date;
 - 2) number of pigs and herd identification numbers;
 - 3) names and addressed and personal identification codes or commercial registry codes of the entities selling and purchasing the animals.
- (4) The date stipulated in sections 2 and 3 of this article shall be recorded by the keeper of animals within three days after the birth, marking, introducing the animal to the herd and date for removing the animal from the herd, perishing, being lost or slaughtering of the animal.
- (5) The keeper of animals is required to maintain the records stipulated in sections 2 and 3 for three years after the date for removing the animal from the herd, being perished, lost or slaughtered and submit these records to the supervisory official upon his request.

§ 14. Implementing provisions

- (1) Regulation No. 47 of the Minister of Agriculture of June 29, 2001 "List of Species of Farm Animals which are Subject to Marking, Method and Procedure for Marking and Registration of Such Animals and Procedure for Issue of Registration Certificate" (RTL 2001, 87, 1220; 2002, 119, 1726) is hereby repealed.
- (2) Sheep, goats and pigs which have been marked and registered before October 1, 2000, need not be re-marked or re-registered.
- (3) If the ear tag of a bovine animal which was applied before October 1, 2000, is lost or becomes illegible, the Animal Recording Centre shall, within twenty days after the date of receipt of the notice specified in subsection 3 (6), issue to the owner of the animal a new ear tag bearing the former registry number of the bovine animal and the ISO code denoting Estonia "EE" to be attached to both ears of the bovine animal.
- (4) Articles 11 and 12 shall enter into force with regard to the animal having been entered into the register before January 1, 2003, as of January 1, 2004, with the exception of bovine animals being exported to the European Union member state or candidate country.
- (5) The entry of the date of birth and dam's registration number of an animal, being born before October 1, 2000, into the cattle passport, is not required.
- (6) This regulation shall enter into force on September 15, 2003.

¹ (EC) 1769/2000/EEC (OJ L 204, 11.08.2000, p. 0001-00010), 92/102/EEC (OJ L 355, 05.12.1992, p. 12).

Minister Tiit Tammsaar
Secretary General Ants Noot

Annex 1 to the Regulation No 77 of the Minister of Agriculture of
August 5, 2003, "List of Species of Farm Animals which are
Subject to Identification, Method and Procedure for
Identification and Registration of Such Animals and Procedure for
Issue of Registration Certificates and Cattle Passports
and Keeping of Record of Such Animals"

**APPLICATION TO THE REGISTER OF FARM ANIMALS FOR ENTERING
THE DATA ON A FARM ANIMAL INTO THE REGISTER
LOST OR ILLEGIBLE EAR TAG**

Breed of farm animal		
No	Registration number of farm animal	Number
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

	Data
Name of keeper of animal	
Personal identification or registry code	
The name and personal identification or registry code of the person authorized by the keeper of the animal	
Date of filling out the form	
Signature	

Secretary General
Ants Noot

Annex 2 to the Regulation No 77 of the Minister of Agriculture of
August 5, 2003, "List of Species of Farm Animals which are
Subject to Identification, Method and Procedure for
Identification and Registration of Such Animals and Procedure for
Issue of Registration Certificates and Cattle Passports
and Keeping of Record of Such Animals"

**APPLICATION TO THE REGISTER OF FARM ANIMALS FOR ENTERING
THE DATA ON A FARM ANIMAL INTO THE REGISTER
TRANSFER OF FARM ANIMALS**

Species of farm animal: bovine ☐ , sheep ☐ , goat ☐ , pig ☐				
Event (please mark)				
Transfer ☐ , perishing ☐ , first calving/lambing, where it is not possible to mark the descendants ☐ , import ☐ , export ☐ , loss of an animal ☐ , sending to a slaughter house ☐				
Sending to a slaughter house ☐			Slaughtering on the spot ☐	
As meat ☐ , slaughtered for emergency reasons ☐ , slaughtered for inspection purposes ☐ , slaughtered to prevent the spread of infectious animal disease ☐			For own consumption as meat ☐ , slaughtered for emergency reasons ☐ , slaughtered for inspection purposes ☐ , slaughtered to prevent the spread of infectious animal disease ☐	
	Date of event (dd, mm, yy)	Registry number of farm animal or herd identification code	Number of pigs	Registration number of premises/ in case of import country of origin/ in case of export destination
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

	Information concerning keeper of animal	Information concerning new keeper of animal (in case of transfer of farm animal)
Name of keeper of animal		
Personal identification or registry code		
The name and personal identification or registry code of the person authorized by the keeper of the animal		
Date of filling out the form		
Signature		

Secretary General
Ants Noot

Annex 3 to the Regulation No 77 of the Minister of Agriculture of
August 5, 2003, "List of Species of Farm Animals which are
Subject to Identification, Method and Procedure for
Identification and Registration of Such Animals and Procedure for
Issue of Registration Certificates and Cattle Passports
and Keeping of Record of Such Animals"

**APPLICATION TO THE REGISTER OF FARM ANIMALS FOR ENTERING
THE DATA ON A FARM ANIMAL INTO THE REGISTER
MARKING OF FARM ANIMALS**

Bovine animal Sheep Goat

Registration number of premises: _____

Date of marking (dd.mm.yy)	Registry number of farm animal	Inventory or index number	Date of birth (dd.mm.yy)	Gender F or M	Breed		
					Identification of breed ¹	Identification of cross-breed ² Breed or color of fur ³	Dam's registry number

Information concerning keeper of animal	
Name of keeper of animal	
Personal identification or registry code	
The name and personal identification or registry code of the person authorized by the keeper of the animal	
Date of filling out the form	
Signature	

¹ The identification of a purebred bovine animal is chosen from the list below:

1) Aberdeen-angus Ab;	7) Hereford Hf;
2) Belgian Blue Bb;	8) Limousin Li;
3) Estonian red EPK;	9) Piedmontese Pi;
4) Estonian Holstein EHF;	10) Simmental Si;
5) Estonian aboriginal EK;	11) Chardais Ch;
6) Blonde d'Acquitane Ba;	12) Highland Cattle Hc.

²In case of a cross-bred bovine animal, the breed is marked by dominant breed X.

³The breed or color of coat shall be marked for sheep and goat.

Secretary General

Ants Noot

Annex 4 to the Regulation No 77 of the Minister of Agriculture of
August 5, 2003, "List of Species of Farm Animals which are
Subject to Identification, Method and Procedure for
Identification and Registration of Such Animals and Procedure for
Issue of Registration Certificates and Cattle Passports
and Keeping of Record of Such Animals"

**APPLICATION TO THE REGISTER OF FARM ANIMALS FOR ENTERING
THE DATA ON A FARM ANIMAL INTO THE REGISTER
INFORMATION CONCERNING THE KEEPER OF ANIMALS**

A. Keeper of animals – natural person

First name										
Family name										
Personal identification code										
Commercial registry code										
Business name (only to be filled out by SP – sole proprietorship)										

B. Keeper of animals – legal entity

Name									
Registry code									

C. Address and seat of keeper of animals

Area code / County									
City / Rural municipality									
Village/ parish / street / house / apartment									

D. Means of communication

Telephone					Mobile telephone				
Fax					E-mail address				

Herd identification number(s) for pigs: _____

The number of buildings used: _____

I want my registered Commercial Register records to be updated on current basis according to the Register's central database.

I want following information to be sent at my e-mail address:

- notification concerning the registration of records submitted about my animals
- information concerning the changes in records of keeper of animals
- information concerning any changes having taken place in procedures adopted by the register of farm animals

I HEREBY AUTHENTICATE THE DATA SUBMITTED AND GIVE MY CONSENT FOR THE PROCESSING OF ALL THE DATA SUBMITTED, INCLUDING PERSONAL INFORMATION, BY AGRICULTURAL REGISTERS AND INFORMATION BOARD AND FOR INCLUDING THE AFOREMENTIONED INFORMATION IN THE REGISTER.

Date for submitting the application

The name of the person authorized by the keeper of the animal

Personal identification or registry code of the person authorized by the keeper of the animal

Signature

Secretary General Ants Noot

Annex 5 to the Regulation No 77 of the Minister of Agriculture of August 5, 2003, "List of Species of Farm Animals which are Subject to Identification, Method and Procedure for Identification and Registration of Such Animals and Procedure for Issue of Registration Certificates and Cattle Passports and Keeping of Record of Such Animals"

Front page of cattle passport

Cattle passport
Date for issue of passport

Registry number of farm animal
/ISO code and animal's registry number/

/Processor's name, logo/
Dam's registry number
/ISO code and animal's registry number/

Date of birth Breed Gender

Support paid (to be completed by the processor)

Name and address of the original keeper of animals	Registry code	Per bull
	Registration number of building	Per bullock of age bracket 1
	Signature	Per bullock of age bracket 2

Veterinary procedures performed

	Date/ result	Date/ result	Date/ result	Date/ result	Date/ result	Date/ result	Date/ result	Date/ result	Date/ result	Date/ Result
Brucellosis										
Leukemia										
Tbc										
Other diagnostic procedures										
Vaccination										
Other veterinary procedures										

Rear side

Registration of transfer of bovine animals			
Date for introducing the bovine animal to the herd	Registration number of building	Keeper of animals	Signature
1.		Personal identification or registry code: Name: Address:	
2.		Personal identification or registry code: Name: Address:	
3.		Personal identification or registry code: Name: Address:	
4.		Personal identification or registry code: Name: Address:	
5.		Personal identification or registry code: Name: Address:	
6.		Personal identification or registry code: Name: Address:	
Perishing ☐ , loss ☐ , slaughtered for emergency reasons ☐ , slaughtered for own consumption ☐ , slaughtered for inspection purposes ☐ , slaughtered to prevent the spread of infectious animal disease ☐ , export ☐			
Date of event: _____ Country of destination: _____ Signature: _____			
Slaughtering in a slaughterhouse (to be completed in case the slaughterhouse does not provide the processor with electronic records):			
Recognition number of slaughter house:	Date of slaughter of bovine animal:	Name and signature of the person organizing slaughter:	

Secretary General Ants Noot

Väljaandja : Põllumajandusminister
Akti või dokumendi liik : määrus
Teksti liik : terviktekst
Redaktsiooni jõustumise kp. : 10.07.2005
Redaktsiooni kehtivuse lõpp : Hetkel kehtiv

Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, nende identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse väljastamise kord ja veisepassi vorm ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord¹

Vastu võetud põllumajandusministri 05.08.2003. a määrusega nr 77 (RTL 2003, 93, 1390)
jõustunud 15.09.2003

Muudetud järgmiste määrustega (kuupäev, number, avaldamine Riigi Teatajas, jõustumise aeg):

09.10.2003/98 (RTL 2003, 110, 1740) 27.10.2003

23.04.2004/64 (RTL 2004, 52, 892) 01.05.2004

01.07.2004/113 (RTL 2004, 95, 1492) 18.07.2004

23.12.2004/193 (RTL 2005, 2, 4) 07.01.2005

25.01.2005/7 (RTL 2005, 18, 192) 06.02.2005

21.06.2005/75 (RTL 2005, 76, 1066) 10.07.2005

Määrus kehtestatakse «Loomatauditõrje seaduse» (RT I 1999, 57, 598; 2002, 13, 80; 61, 375; 63, 387; 96, 566) §11 lõike 2 ning Vabariigi Valitsuse 8. mai 2001. a määruse nr 161 «Volituste andmine «Loomatauditõrje seadusest» ja «Loomakaitseseadusest» tulenevate õigusaktide kehtestamiseks» (RT I 2001, 45, 251; 2002, 101, 593) punkti 2 alusel.

§1. Üldsätted

(1) Põllumajandusloomade identifitseerimiseks nad märgistatakse ning registreeritakse põllumajandusloomade registris (edaspidi *register*).

(1¹) Veiste identifitseerimine ja registreerimine, veisepassi väljastamine ning veiste arvestuse pidamine toimub vastavalt Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu määrusele 1760/2000/EÜ, millega kehtestatakse veiste identifitseerimise ja registreerimise ning veiseliha ja veiselihatoodete märgistamise reeglid (Euroopa Ühenduse Teataja L 204, 11.08.2000, lk 1–10).

(1²) Lamba ja kitse õle arvestuse pidamine ning nende identifitseerimine ja registreerimine toimub vastavalt Euroopa Liidu Nõukogu määrusele 21/2004/EÜ, millega kehtestatakse lammas- ja kitsede identifitseerimise ja registreerimise süsteem ja muudetakse määrust nr 1782/2003/EÜ ja direktiive 92/102/EMÜ ning 64/432/EMÜ (Euroopa Liidu Teataja L 5, 9.01.2004, lk 8–17).

(2) Registri volitatud töötaja (edaspidi *töötaja*) on Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet.

[RTI. 2005, 76, 1066 - jõust. 10.07.2005]

§2. Märgistamisele kuuluvate põllumajandusloomade liigid

Märgistamisele kuuluvate põllumajandusloomade liigid on:

- 1) kitsed;
- 2) lambad;
- 3) sead;
- 4) veised.

§3. Põllumajandusloomade märgistamise kord

(1) Põllumajandusloom märgistatakse kõrvamärgi, tätoveeringu või Euroopa Liidu Nõukogu määruse 21/2004/EÜ lisa A lõikes 4 nimetatud identifitseerimisvahendiga.

(2) Põllumajanduslooma märgistab loomaomanik või isik, kes tegeleb põllumajanduslooma pidamisega rendi- või muu sellitaolise suhte alusel loomaomanikuga (edaspidi *loomapidaja*).

(3) Märgistamiseks vajalikud kõrvamärgid ja aptikaatorangid väljastab Jõudluskontrolli Keskus tasuta. Kõrvamärgid väljastatakse loomapidajale üksnes tema karja loomade märgistamiseks.

(4) Veis märgistatakse kahe identse kõrvamärgiga, millel on põllumajanduslooma kordumatu ja eluaegne registreerimisnumber (edaspidi *registrinumber*). Kõrvamärk kinnitatakse veise kummassegi kõrva 20 päeva jooksul alates looma sündimise päevast.

(4¹) Lammas ja kits märgistatakse kuue kuu jooksul alates looma sündimise päevast või enne nimetatud tähtaja möödumist looma ühest karjast teise või tapamajja viimise korral.

(4²) Lammas ja kits, keda peetakse Eestist teise Euroopa Liidu liikmesriiki toimetamiseks, märgistatakse ka Euroopa Liidu Nõukogu 21/2004/EÜ lisa A lõikes 4 nimetatud elektroonilise transponderiga.

(5) Kõrvamärgi võib eemaldada või asendada ainult töötaja loal.

(6) Kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral peab loomapidaja täitma lisa 1 toodud vormi ja esitama selle töötajale ilhe päeva jooksul arvates kõrvamärgi kadumisest või loetamatuks muutumisest.

(7) Kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral peab loomapidaja kinnitama põllumajandusloomale uue kõrvamärgi seitsme päeva jooksul arvates selle Jõudluskontrolli Keskusest väljastamisest.

[RTI. 2005, 76, 1066 - jõust. 10.07.2005]

§4. Kitse kõrvamärk

(1) Kitse kõrvamärk on plastikust ja punast värvi, millele on trükitud Eesti ISO-koodi tähis «EE» ning kümnekohaline kitse registrinumber.

(2) Kitse kõrvamärk koosneb kahest identsest poolest. Kõrvamärgi esimesel real on Jõudluskontrolli Keskuse logo ja Eesti ISO-koodi tähis «EE», teisel real on kümnekohalise registrinumbri viis esimest ning kolmandal real viis viimast numbrit.

(3) [Kehtetu - RTI, 2005, 76, 1066 - jõust. 10.07.2005]

(4) Kitse kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral väljastab Jõudluskontrolli Keskus 20 päeva jooksul arvates § 3 lõikes 6 nimetatud teate saamisest loomapidajale sama registrinumbri uue kõrvamärgi.

[RTI, 2005, 76, 1066 - jõust. 10.07.2005]

§5. Lamba kõrvamärk

(1) Lamba kõrvamärk on plastikust ja kollast värvi, millele on trükitud Eesti ISO-koodi tähis «EE» ning kümnekohaline lamba registrinumber.

(2) Lamba kõrvamärk koosneb kahest identsest poolest. Kõrvamärgi esimesel real on Jõudluskontrolli Keskuse logo ja Eesti ISO-koodi tähis «EE», teisel real on kümnekohalise registrinumbri viis esimest ning kolmandal real viis viimast numbrit.

(3) [Kehtetu - RTI, 2005, 76, 1066 - jõust. 10.07.2005]

(4) Lamba kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral väljastab Jõudluskontrolli Keskus 20 päeva jooksul arvates § 3 lõikes 6 nimetatud teate saamisest loomapidajale sama registrinumbri uue kõrvamärgi.

[RTI, 2005, 76, 1066 - jõust. 10.07.2005]

§6. Sea märgistus

(1) Sea liikumise korral loomakasvatushoonest või -rajustitest või loomade pidamiseks piiritletud alalt (edaspidi *ehitis*), kus siga sündis, märgistatakse ta tätoveeringuga või plastikust kõrvamärgiga, millel kajastub selle ehitise registreerimise number (karjakood), kus siga sündis.

(2) Tapamajja saadetavale seale loetakse nõelhaamriga vahetult enne veokile laadimist kintsu piirkonda selle ehitise registreerimise number, kust siga tapamajja saadetakse.

[RTI, 2005, 2, 4- jõust. 07.01.2005]

§7. Veise kõrvamärk

(1) Veise kõrvamärk on plastikust ja kollast värvi. Kõrvamärgil on märgitud Eesti ISO-koodi tähis «EE» ning trükitud kümnekohaline veise registrinumber. Kõrvamärgile on trükitud ribakood, mis sisaldab kõrvamärgile kantud teavet.

(2) Kõrvamärgi üks pool on trükitud neljas reas: esimesel real on Jõudluskontrolli Keskuse logo ja Eesti ISO-koodi tähis «EE», teisel real on kümnekohalise registrinumbri viis esimest numbrit, kolmandal real on ribakood ning neljandal real on kümnekohalise registrinumbri viis viimast numbrit.

Näide:

1. rida: logo, EE

2. rida: 00012

3. rida: ribakood

4. rida: 34567

(3) Kõrvamärgi teine pool on trükitud kolmes reas: esimesel real on Jõudluskontrolli Keskuse logo ja Eesti ISO-koodi tähis «EE», teisel real kümnekohalise registrinumbri viis esimest numbrit ja kolmandal real viis viimast numbrit.

(4) Identse registrinumbriega kõrvamärgid kinnitatakse selleks ettenähtud aplikaatorangidega veise mõlemasse kõrva.

(5) Kõrvamärgi kadumisel või loetamatuks muutumisel väljastab Jõudluskontrolli Keskus 20 päeva jooksul arvates § 3 lõikes 6 nimetatud teate saamisest loomapidajale sama registrinumbriega uus kõrvamärgi.

§8. Põllumajandusloomade registreerimise kord ja veisepass

(1) Põllumajanduslooma, välja arvatud siga, märgistamisel täidab loomapidaja lisas 3 toodud vormi ja esitab selle töötlejale seitsme päeva jooksul alates märgistamise päevast.

(1¹) Veise registreerimisel saadab töötleja loomapidajale posti teel lihtkirjaga lisas 5 esitatud vormi kohase passi.

(1²) Loomapidaja kannab kohe veise karja toomisel veisepassi oma nime, elu- või asukoha, aadressi ja veise karjatoomise kuupäeva ning selle ehitise registreerimise numbrit, kus veist peetakse, ning kinnitab need andmed allkirjaga.

(1³) Veisepassis looma liikumise või veterinaartoimingute osa kannetega täitumise korral esitab loomapidaja veisepassi lisalehe saamiseks töötlejale taotluse seitsme päeva jooksul alates passi täitumise päevast. Taotlusega koos esitatakse ka kannetega täitunud pass.

(1⁴) Veisepassi kadumise, loetamatuks muutumise või passis vigade avastamise korral esitab loomapidaja uue passi saamiseks töötlejale taotluse seitsme päeva jooksul asjakohase sündmuse toimumisest arvates. Veise kadumise, veisepassi loetamatuks muutumise või passis vigade avastamise korral tagastab loomapidaja veisepassi töötlejale.

(1⁵) Lõikes 1³ nimetatud lisalehe väljastamise korral tehakse kannetega täitunud passile märke, mille kohaselt pass kehtib koos lisalehaga. Lõikes 1⁴ nimetatud uue passi väljastamise korral tehakse passile märke "duplikaat.. Töötleja saadab kannetega täitunud veisepassi koos lisalehoga või uue passi loomapidajale posti teel lihtkirjaga 14 päeva jooksul arvates taotluse saamisest.

(2) Veise, lamba ja kitse kohta registrisse kantavate andmete muutumise korral täidab loomapidaja lisas 2 toodud vormi ja sea ühest karjast teise liikumise korral lisas 3 toodud vormi ning esitab selle registreerimiseks töötlejale seitsme päeva jooksul arvates asjakohase sündmuse toimumisest. Veise hukkamise, kadumise, hädatapmise, oma tarbeks kohapeal lihaks tapmise, kohapeal kontrollitapmise, kohapeal loomataudi leviku tõkestamiseks tapmise või ühendusevälisesse riiki ekspordi korral ei ole vaja töötlejale saata lisas 2 toodud vormi, vaid loomapidaja kannab andmed veisepassi ning tagastab passi töötlejale seitsme päeva jooksul asjakohase sündmuse toimumisest arvates.

- (2¹) Loomapidaja täidab sigade kohta lisas 6 toodud vormi ja esitab selle töötlejale iga aasta 15. maiks ning lammaste ja kitsede kohta lisas 7 toodud vormi ja esitab selle töötlejale iga aasta 15. jaanuariks.
- (3) Kui loomapidaja andmed ei kajastu registris ega põllumajandustootuste ja põllumassiivide registris, täidab loomapidaja ka lisas 4 toodud vormi ning esitab selle vastavalt lõigetes 1 ja 2 esitatud ajal.
- (4) Põllumajanduslooma tapamajja saatmise korral esitab tapmist korraldav isik töötlejale looma veterinaartõendi koopia, veise puhul ka veisepassi, seitsme päeva jooksul alates looma tapmise päevast.
- (5) Hukkunud või tapetud põllumajanduslooma saatmise korral loomsete jäätmete käitlemise ettevõttesse esitab loomsete jäätmete käitlemist korraldav isik töötlejale looma veterinaartõendi koopia seitsme päeva jooksul alates looma ettevõttesse vastuvõtmise päevast.
- (6) Loomapidaja kohta registrisse kantavate andmete muutumise korral esitab loomapidaja kümne päeva jooksul arvates andmete muutumisest töötlejale kirjaliku taotluse muudatuse tegemiseks registris. Loomapidaja surma korral esitab uus loomapidaja lisaks taotlusele surmatunnistuse või omandiõiguse üleminekut tõendava dokumendi.
- [RTL 2005, 76, 1066 - jõust. 10.07.2005]

§9. Euroopa Liidu liikmesriigist Eestisse toimetatud või ühendusevälisest riigist imporditud põllumajandusloomade registreerimise kord

- (1) Euroopa Liidu liikmesriigist veise, lamba ja kitsi Eestisse toimetamise korral täidab loomapidaja lisas 3 toodud vormi ning sea puhul lisas 8 toodud vormi ja esitab selle töötlejale registreerimiseks seitsme päeva jooksul alates looma Eestisse toimetamise päevast.
- (2) Lõikes 1 nimetatud riigist Eestisse toimetatud seal, lambal ja kitsel säilitatakse päritoluriigi registrinumber.
- (3) Ühendusevälisest riigist imporditud ja profülaktilise karantiini läbinud põllumajanduslooma märgistab loomapidaja 14 päeva jooksul alates importimise päevast ning täidab veise, lamba ja kitsi puhul lisas 3 ning sea puhul lisas 8 toodud vormi, näidates ära ka looma eelmise registrinumbri, ja esitab selle töötlejale registreerimiseks seitsme päeva jooksul alates põllumajanduslooma märgistamise päevast.
- (4) Kui loomapidaja andmed ei kajastu registris ega põllumajandustootuste ja põllumassiivide registris, täidab loomapidaja ka lisas 4 toodud vormi ning esitab selle lõigetes 1 ja 3 esitatud ajal.
- (5) Lõikes 3 nimetatud põllumajanduslooma ei pea märgistama juhul, kui loom viiakse tapamajja ja tapetakse seal 20 päeva jooksul alates importimise päevast.
- (6) Euroopa Liidu liikmesriigist Eestisse toimetatud veisega on kaasasolev pass esitatakse töötlejale ka pass lõikes 1 esitatud ajal. Töötleja saadab passi tagasi päritoluriigi pädevale asutusele.
- [RTL 2005, 76, 1066 - jõust. 10.07.2005]

§10. Põllumajandusloomade registreerimistunnistuse väljastamise kord

- (1) Loomapidaja kirjaliku taotluse alusel väljastab töötleja põllumajanduslooma registrisse kandmise kohta registreerimistunnistuse.
- (2) Registreerimistunnistusele märgitakse järgmised andmed:
- 1) loomapidaja nimi, elu- või asukoht ja aadress;
 - 2) loomapidaja isiku- või registrikood;
 - 3) registrisse kantud põllumajandusloomade arv ja nende registrinumbrid ning nende ehitiste registreerimise numbrid, kus loomad asuvad.
- (3) Registreerimistunnistuse allkirjastab ja kinnitab töötleja pitseriga töötleja volitatud esindaja.
- (4) Registreerimistunnistus väljastatakse töötleja asjakohasel dokumendiplangil viie päeva jooksul alates taotluse saabumise päevast.
- [RTL 2005, 2, 4 - jõust. 07.01.2005]

§11. [Kehtetu – [RTL 2004, 52, 892](#) - jõust. 01.05.2004]

§12. [Kehtetu – [RTL 2004, 52, 892](#) - jõust. 01.05.2004]

§13. Põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord

(1) Loomapidaja peab arvestust temale kuuluvate põllumajandusloomade kohta elektrooniliselt või paber kandjal.

(2) Arvestusdokumentides peavad olema karja kuuluva veise kohta vähemalt Euroopa Liidu Komisjoni määruse 911/2004/EÜ, millega rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1760/2000 kõrvamärkide, loomapasside ja põllumajandusettevõtete registrite kohta (Euroopa Liidu Teataja L 163, 21.05.2004, lk 65–70), artiklis 8 toodud andmed ning lamba ja kitse kohta Euroopa Liidu Nõukogu määruse 21/2004/EÜ artiklis 5 viidatud andmed.

(3) Sigade kohta peab arvestusdokumentides olema vähemalt karja kuuluvate sigade arv ning järgmised andmed sea karja ja karjast välja liikumise kohta:

1) kuupäev;

2) sigade arv ning nende chitiste registreerimise numbrid, kus sead sündisid ja kust või kuhu sead liikusid ;

3) ostja ja müüja nimed, aadressid, isiku- või registrikoodid.

(4) Lõigetes 2 ja 3 toodud andmed kannab loomapidaja arvestusdokumentidesse kolme päeva jooksul alates looma sündimise, märgistamise, karja ja karjast välja liikumise, hukkumise, kadumise, tapmise päevast.

(5) Loomapidaja peab säilitama lõigetes 2 ja 3 nimetatud arvestusdokumente kolm aastat alates põllumajanduslooma karjast väljaliikumise, hukkumise, kadumise, tapmise päevast ja esitama need järelevalveametnikule tema nõudmisel.

[[RTL 2005, 76, 1066](#) - jõust. 10.07.2005]

§14. Rakendussätted

(1) Tunnistan kehtetuks põllumajandusministri 29. juuni 2001. a määruse nr 47 "Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, nende identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord, registreerimistunnistuse väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord" ([RTL 2001, 87, 1220](#); [2002, 119, 1726](#)).

(2) Enne 10. juulit 2005. a sündinud lammast ja kitse ei pea uuesti märgistama ega registreerima. Enne 10. juulit 2005. a sündinud lamba või kitse kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral väljastab Jõudhuskontrolli Keskus 20 päeva jooksul arvates § 3 lõikes 6 nimetatud teate saamisest loomapidajale lamba või kitse kõrva kinnitatava sama registrinumbriga kõrvamärgi, millel on Eesti ISO-koodi tähis "EE".

(3) Enne 1. oktoobrit 2000. a märgistatud veise kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral väljastab Jõudhuskontrolli Keskus 20 päeva jooksul arvates § 3 lõikes 6 nimetatud teate saamisest loomapidajale veise mõlemasse kõrva kinnitatavad sama registrinumbriga kõrvamärgid, millel on Eesti ISO-koodi tähis «EE».

(4) Kehtetu- [[RTL 2005, 2, 4](#) - jõust. 07.01.2005]

(5) Enne 1. oktoobrit 2000. a sündinud veise puhul ei ole looma sünnikuupäeva ja ema registrinumbriga kandmine veisepassi kohustuslik.

(6) Määrus jõustub 15. septembril 2003. a. Paragrahvi 3 lõige 4² jõustub 1. jaanuaril 2008. a.

[[RTL 2005, 76, 1066](#) - jõust. 10.07.2005]

¹ (E Ü) 1760/2000/EM Ü (E Ü T L 204, 11.08.2000, lk 0001 -0010), 92/102/EM Ü (E Ü T L 355, 05.12.1992, lk 12)

Minister of Agriculture Regulation No 48 of 14 July 2000

Amendment of Regulation No. 34 of the Minister of Agriculture of 25 November 1999 "List of infectious animal diseases subject of notification and registration"

This Regulation is established pursuant to subsection 4 of § 38 of the Infectious Animal Disease Control Act (RT I 1999, 57, 598; 97, 861).

§ 1. The following amendments shall be made to Regulation No. 34 of the Minister of Agriculture of 25 November 1999 "List of infectious animal diseases subject of notification and registration" (RTL 1999, 163, 2360):

1) subclauses 6, 10, 14 and 19 of clause 1, subclause 9 of division 1 and subclause 2 of division 5 of clause 2 of part I shall be declared null and void;

2) subclause 5¹ shall be added to division 1 of clause 2 of part I in the following wording:

"5¹) rabies;";

3) subclause 7¹ shall be added to division 1 of clause 2 of part I in the following wording:

"7¹) anthrax;";

4) in subclause 1 of division 2 of clause 2 of part I, the words "pasteurellosis (*Pasteurella multocida*)" shall be replaced with the words "hemorrhagic septicaemia (*Pasteurella multocida*)";

5) subclause 1¹ shall be added to division 2 of clause 2 of part I in the following wording:

"1¹) trichomoniasis;";

6) subclause 4¹ shall be added to division 2 of clause 2 of part I in the following wording:

"4¹) bovine spongiform encephalopathy;";

7) in subclause 5 of division 4 of clause 2 of part I, the words "equine viral arthritis" shall be replaced with the words "equine viral arteritis";

8) in subclause 1 of division 5 of clause 2 of part I, the words "caseous lymphadenitis" shall be replaced with the words "contagious ram epididymitis (*Brucella ovis*)";

9) subclause 1¹ shall be added to division 5 of clause 2 of part I in the following wording:

"1¹) caseous lymphadenitis;";

10) in subclause 4 of division 5 of clause 2 of part I, the words "sheep brucellosis (*Brucella ovis*)" shall be replaced with the words "sheep brucellosis";

11) subclause 7¹ shall be added to division 5 of clause 2 of part I in the following wording:

"7¹) scrapie;";

12) subclause 7¹ shall be added to clause 1 of part II in the following wording:

"7¹) goat arthritis/encephalitis;".

§ 2. This Regulation shall enter into force together with the exclusion of the infectious animal diseases listed in subsections 2, 3, 6 and 10 of § 1 from the

Government of the Republic Regulation No. 393 of 21 December 1999 "Establishment of the list of highly dangerous infectious animal diseases" (RT I 1999, 97, 864).

Ivari Padar
Minister

Ants Noot
Secretary General

TRANSMISSIIVSETE SPONGIFORMSETE ENTSEFALOPAATIATE SITUATSIOONPLAAN.

I. Sissejuhatus

Transmissiivsed spongiformsed entsefalopaatiad (edaspidi *TSE*) on kõik loomadel esinevad infektsioosse proteiini ehk priooni tekitatud spongiformsete ajukahjustustega kulgevad ning surmaga lõppevad haigused.

Veistel esinevat *TSE*-d nimetatakse veiste spongiformseks entsefalopaatiaks (*bovine spongiform encephalopathy*) (edaspidi *BSE*). *BSE* esineb täiskasvanud üle 24 kuu vanustel veistel.

Lammastel ja kitsedel esinevat *TSE*-d nimetatakse skreipiks ning seda tuntakse *TSE*-dest kõige kauem. Skreipi esineb üldjuhul 2–5-aastastel loomadel.

Kliiniliselt iseloomustavad *TSE*-d järgmised progresseeruvast ajukahjustusest tingitud käitumismuutused ja närvinähud: kartlikkus, ülitundlikkus helisignaalide ja muude välisärritajate suhtes, liikumise koordineerimatus, lihaste tõmbused, sage komistamine ja kukkumine. *TSE* on progresseeruva iseloomuga haigus, mille peiteperiood võib kesta aastaid ja mis lõpeb pärast kliiniliste tunnuste ilmnemisest mõne kuu möödumist haige looma surmaga.

Veiste spongiformse entsefalopaatia (*BSE*) esinemine tehti veistel esimest korda kindlaks 1986. aastal Inglismaal. Järgnevatel aastatel tuvastati selle esinemine ka teistel loomaliikidel. 1996. aastal kirjeldati inimestel esineva närvisüsteemi häiretega kulgeva Creutzfeldt-Jacobi tõve (*CJD*) uut teisendit. Järjest rohkem leitakse tõendeid *BSE* tekitaja ja Creutzfeldt-Jacobi tõve uue teisendi sarnasuse kohta ning seetõttu peetakse ülimalt tõenäoliseks, et loomade *TSE* võib üle kanduda ka inimesele.

Dokument on välja töötatud kooskõlas loomatauditõrje seadusega (RT I 1999, 57, 598; 97, 861; 2000, 82, 526; 2001, 3, 4; 88, 531; 93, 566; 2002, 61, 375; 63, 387; 96, 566; 2004, 19, 135) ning sellest tulenevate määrustega, Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 22.05.2001.a. määrusega (EÜ) nr.999/2001, millega sätestatakse teatavate transmissiivsete spongiformsete entsefalopaatiade vältimise, kontrolli ja likvideerimise eeskirjad (EÜT L 147, 31.5.2001, lk.1), Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 03.10.2001.a. määrusega nr.1774/2002, milles sätestatakse muuks otstarbeks kui inimtoiduks ettenähtud loomsete kõrvalsaaduste sanitaareeskirjad (EÜT L 273, 10.10.2002, lk.1) ning nende muudatustega.

2. Ajalooline taust ja epidemioloogiline olukord Eestis.

Aastatel 1999-2000 viidi Eestis läbi *BSE* passiivset seiret, uurides vastavalt riiklikule loomatauditõrje programmile üle 3 aastastel lõpnu või tapetud närvinähtudega veiseid *BSE* suhtes kasutades klassikalist histoloogilist meetodit.

2001 aasta algusest muutus passiivne seire aktiivseks ning riikliku loomatauditõrje programmi raames hakati uurima üle 24 kuu vanuseid surnud ja hädatapetud veiseid, närvinähtudega surnud või hädatapetud veiseid, kõiki *BSE*-riikidest imporditud ja karjast välja läinud veiseid *BSE* suhtes ning üle 12 kuu vanuseid haigeid, hädatapetud ja hukkunud lambaid ja kitsi skreipi suhtes. Alates 2004 aasta 15.märtsist uuritakse kiirtestiga *BSE* suhtes lisaks neile ka kõik üle 30 kuu vanused inimtoiduks tapetavad veised ja üle 18 kuu vanused inimtoiduks tapetavad lambad ja kitsed. Seni (mai 2004) pole Eestis diagnoositud ühtegi *TSE* juhtu.

Eestis oli sätestatud põllumajandusministri 24.12.1999.a. määruse nr. 44 (RTL 2000, 10, 98) "Sisseveetavate loomade ja loomsete saaduste veterinaarõuded" paragrahvide 2 kuni 4 alusel, et sisseveetavad veised peavad pärinema riigist, mis on vaba veiste spongiformsest entsefalopaatias ja skreipi haigusest viimased viis aastat ning paragrahvi 6 alusel, et sisseveetavad lambad ja kitsed pärinema riigist, mis on vaba skreipi haigusest viimased kolm aastat.

Kuna mõningastes riikides, kus Eesti veiseid importis, diagnoositi BSE juhtumeid importimise järgselt, moodustati VTA-s 2000.-ndal aastal andmebaas loomadest, kes on viimase 10 aasta jooksul sisse toodud maadest, kus on hiljem diagnoositud BSE. Kõik veel elus olevad BSE riskimaadest toodud veised on VTA peadirektori käskkirja alusel märgistatud punaste kõrvamärkidega ning kuuluvad karjast välja viimisel uurimisele BSE suhtes. Regrist on näha looma identifitseerimisandmed, millal ja kust loom on Eestisse sisse toodud; kas loom on veel karjas, kui on, siis millises talus/ettevõttes loom antud hetkel asub, kui loom on tapetud või hukkunud, siis mis põhjusel ning BSE-le uurimise tulemus.

3. Riikliku programmi eesmärk.

Riikliku tauditõrje programmi üheks eesmärgiks on sõeluurimise abil avastada loomadel esinev TSE (eelkõige BSE ja skreipi) ning juhul, kui haiguse esinemine populatsioonis on tõestatud, rakendada asjakohaseid kontrolli- ja tõrjemeetmeid.

4. Uuringuid teostavad laboratooriumid.

Vastavalt põllumajandusministri 18.12.2002.a. määrusele nr. 89 tehakse Eestis uuringuid Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis või veterinaarlaboratooriumi tegevusloaga laboratooriumis, kellel on tunnustatud analüüsimeetodika TSE diagnoosimiseks.

Eestis viib TSE immunoloogilisi (kiirteste) läbi Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi Kesklaboratoorium, mis asub Tartus. Immunoloogiline diagnoosimine põhineb ebanoormaalsete proteaas-resistentse priooniproteiini (PrP^{Res}) tuvastamisel ajukoe ELISA-ga. Kiirtestina kasutatakse Eestis denatureerimis- ja kontsentreerimisetaapile järgnevat kaudset immunoanalüüsi PrP^{Res} määramiseks (Bio-Rad TeSeE test, endine Bio-Rad Platelia test).

Vajadusel saadetakse proovid histopatoloogilise ja histokeemilise analüüsi teostamiseks Inglismaale Weybridge referentlaboratooriumisse.

5. Farmide register, loomade register ja loomade identifitseerimine.

Loomatauditõrje seaduse paragrahvis 11 on sätestatud, et

a) põllumajandusloomade register on vastavalt andmekogude seadusele (RT I 1997, 28, 423; 1998, 36/37, 552; 1999, 10, 155; 2000, 50, 317; 57, 373; 92, 597; 2001, 7, 17; 17, 77) põllumajandusministri ettepanekul asutatud riiklik register;

b) põllumajandusloomade registri vastutavaks töötlejaks on Põllumajandusministerium ja volitatud töötlejaks Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (*edaspidi PRIA*).

c) põllumajandusloomade registrisse kantakse loomapidaja esitatud andmed registreerimisele kuuluvate põllumajandusloomade, loomakasvatushoonete ja -rajatiste ning loomade pidamiseks piiritletud alade kohta. Registrisse kantava loomakasvatushoone, -rajatise ning loomade pidamiseks piiritletud ala geograafilise asukoha koordinaadid esitab registrile volitatud töötleja ametnik.

Loomakasvatuseettevõtte /-rajatise omanik on kohustatud registreerima loomakasvatuseettevõtte ning registreerimisandmete muutumisel teavitama vastavat

ametit sellest vastavalt põllumajandusministri 18.12.2002.a. määrusele nr. 88 "Registreerimisele ja teatud juhtudel tunnustamisele kuuluvate loomakasvatushoonete ja -rajatiste ning loomade pidamiseks piiritletud alade loetelu ning nende registreerimise ja tunnustamise kord".

Põllumajandusloomade omanik on kohustatud märgistama ja registreerima loomad põllumajandusloomade registris ning loomade karjast välja ja karja liikumisest vastavat ametit vastavalt põllumajandusministri 05.08.2003. a määrusele nr. 77 "Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse ja veisepassi väljastamise ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord" Eelpooltoodud määrus on kehtetu 01.05.2004 seisuga, sellest alates reguleerivad valdkonda allpooltoodud õigusaktid..

Veiste identifitseerimine ja registreerimine toimub vastavalt Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu määrusele 1760/2000/EÜ, millega kehtestatakse veiste identifitseerimise ja registreerimise ning veiseliha ja veiselihatoodete märgistamise reeglid (ELT L 204, 11.08.2000, lk 1-10);

Lammaste ja kitsede identifitseerimine ja registreerimine toimub vastavalt Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu 17. detsember 2003 määrus (EÜ) nr. 21/2004, millega kehtestatakse lammaste ja kitsede identifitseerimise ja registreerimise süsteem ja muudetakse määrust (EÜ) nr 1782/2003 ning direktiive 92/102/EMÜ ja 64/432/EMÜ (ELT L 005, 09.01.2004, lk.8)

6. Loomapidaja kohustus teha koostööd taudi tõrjumisel.

Loomapidaja on TSE tõrje ja ennetamise seisukohast lähtuvalt kohustatud:

- 1) registreerima loomakasvatusettevõtte;
 - 2) märgistama loomad;
 - 3) pidama arvestust loomakasvatusettevõttesse sissetoodavate elusloomade ja söötade kohta, hõlmates kogu teavet nende kohtaletoimetamise, arvu või koguse, vanuse, päritolu ja tarnijate kohta;
 - 4) pidama arvestust kasvandusest väljaviidavate elusloomade kohta, hõlmates kogu teavet nende väljastamise, arvu, vanuse ja sihtkoha kohta;
 - 5) pidama arvestust täheldatud suremuse kohta;
- Nimetatud arvestusi, mis peavad olema avatud ametialase teenistuse poolseks kontrollimiseks iga kord, kui viimane seda taotleb, tuleb regulaarselt ajakohastada ja säilitada neli aastat;
- 6) teavitama kohe veterinaararsti üle 24 kuu vanuse veise ning üle 18 kuu vanuse lamba ja kitse surmast, loomade ulatuslikust haigestumisest või hukkumisest;
 - 7) võimaldama taudikahtlaste ja haigete loomade diagnostilist uurimist või ravi, vajadusel võimaldama keelata nimetatud tegevused;
 - 8) osutama kaasabi volitatud veterinaararstile vajalike kliiniliste ja patoloogiliste uurimiste läbiviimisel, samuti andmete kogumisel epizootoloogilise uurimise tarbeks;
 - 9) hoidma loomakasvatusettevõtte sissepääsud personali äraolekul lukus;
 - 10) lähtuma vastuvaidlematult volitatud veterinaararsti korraldusi nakkuse leviku vältimiseks vajalike ettevaatusabinõude rakendamisel.

7. Õppeprogrammid, haigusteadlikkuse tõstmine.

7.1. Õppeprogrammid.

Veterinaar- ja Toiduamet korraldab ameti järelevalveametnike, Veterinaar- ja Toidulaboratoorium laboratooriumi töötajate erialast koolitust. Veterinaar- ja Toiduameti peadirektori ja Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi direktori ülesandeks on

oma alluvatele volituse andmine osavõtmiseks täiendkoolitusest ning tööalase arengu hindamine. Veterinaar- ja Toiduamet organiseerib volitatud veterinaararstide ja järelvalveametnike tauditõrjelas täiendkoolitust. Õppeprogrammid volitatud veterinaararstidele ja järelvalveametnikele hõlmavad BSE ja skreipi haiguste diagnoosimist, tegevuskava haiguskahtlases ning taudistunud punktis, epidemioloogilist uurimist, järelvalve- ja seiretoiminguid, efektiivsete otsuste tegemist, arvestusepidamist kõigil tasanditel, informatsiooni liikumist, loomataudi puhkemisest teatamise ja avalikkuse teavitamise protseduure. Samuti korraldab VTA tegevusluba omavate veterinaararstide tauditõrjelas täiendkoolitust. Koolitusest peavad eelisjärjekorras osa võtma põllumajandusloomadega tegelevad veterinaararstid, loomade tapmise ning loomsete saaduste käitlemisega tegelevate ettevõtete loomaarstid ning imporditud loomadega kokkupuutuvad loomaarstid.

7.2. Haigusteadlikkuse tõstmine.

Töö eesmärgiks on tõsta inimeste teadlikkust haiguse kliinilistest tunnustest ja olemusest ning selle vältimisest ja järelvalvest. Selleks tuleb korraldada seminare ning koolitada eelkõige järgmistesse sihtrühmadesse kuuluvaid inimesi:

tapamaja töötajad;

kontrollijad ja abipersonal jäätmekäitlusettevõttes;

loomade kokkuostjad-edasimüüjad;

söödatchase töötajad ja ka ladude töötajad, kus hoitakse söötade algkomponente;

loomakasvatajad, eriti need, kes valmistavad ise oma loomadele sööta.;

loomaarstiteaduskonna tudengid;

loomse päritoluga toorme käitlejad.

Teavitustööd viib VTA läbi koostöös Taimetoodangu Inspeksiooniga ja Veterinaar-ja toidulaboratooriumiga. Kampaaniad peavad hõlmama teadvustamist TSE ohust, taudi levikuteedest, kliinilistest sümptomitest, kiire teavitamise hädavajalikkusest ning taudi käigus tekkinud majandusliku kahju kompensatsioonimehhanismidest.

7. Teatamiskohustus.

Vastavalt põllumajandusministri 25.11.1999.a. määrusele nr. 34 "Teatamiskohustuslike ja registreerimiskohustuslike loomataudide loetelu kinnitamine" (RT I 1999, 163, 2360; 2000, 86, 1280; 2003, 82, 1216; 113, 1793) kuuluvad BSE ja skreipi ohtlike loomataudide hulka, mis on teatamiskohustuslikud. Samuti tuleb teatada teiste TSE-de esinemisest vastavalt loomatauditõrjeseaduse §38 lõige 3-le.

Vastavalt loomatauditõrje seaduse § 9 punktile 1 on loomapidaja kohustatud koheselt teavitama veterinaararsti üle 24 kuu vanuse veise ning üle 18 kuu vanuse lamba ja kitse surmast, loomade ulatuslikust haigestumisest või hukkumisest.

Veterinaararst on kohustatud TSE kahtlusest või diagnoosimisest teavitama koheselt järelvalveametnikku või volitatud veterinaararsti ja loomapidajat vastavalt loomatauditõrje seaduse § 39 lõikele 1.

TSE esinemise kahtlusel või diagnoosimisel peavad järelvalveametnikud, volitatud veterinaararstid ja veterinaararstid, samuti veterinaarlaboratooriumid ja teised isikud viivitamatult teavitama Veterinaar- ja Toiduameti kohalikku asutust vastavalt loomatauditõrje seaduse § 38 lõikele 1.

Laboratooriumid, mis on loetletud veterinaarkorralduse seaduse (RT I 1999, 58, 608; 97, 861; 2001, 3, 4; 93, 566; 93, 565; 2002, 18, 97; 61, 375; 63, 387; 96, 566)

§5 lõikes 5 on kohustatud viivitamatult teavitama TSE kahtlusest või diagnoosimisest Veterinaar- ja Toiduameti peadirektorit, tema äraolekul tema asetäitjat ning selle

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhti, kelle järelevalvematul uurimismaterjal pärines vastavalt loomatauditõrje seaduse § 41 lõikele 1.

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht on kohustatud viivitamatult informeerima TSE kahtlusest või diagnoosimisest Veterinaar- ja Toiduameti peadirektorit, tema äraolekul tema asendajat ning naaberpiirkondade Veterinaar- ja Toiduameti kohalike asutuste juhte vastavalt loomatauditõrje seaduse § 40 lõikele 1. Samuti on Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht kohustatud viivitamatult teavitama Tervisekaitseinspektsiooni kohalikku asutust.

Veterinaar- ja Toiduamet teatab rahvusvahelistele veterinaarorganisatsioonidele, Euroopa Komisjonile ning Euroopa Liidu liikmesriikide ja Eesti naaberriikide pädevatele asutustele rahvusvaheliselt teatamiskohustuslikuks tunnustatud loomataudide puhkemisest, loomatauditõrje alaste kitsenduste kehtestamisest ja nende lõpctamisest. Teatamine toimub Euroopa Ühenduse Nõukogu direktiivi 82/894/EMÜ loomahaiguste ühendussisese teavitamise kohta (EÜT L 378, 31.12.1982, lk 58–62) ja selle alusel kehtestatud Euroopa Komisjoni vastavate otsuste sätete ning Rahvusvahelise Epizootiase Büroo nõuete kohaselt.

8. Haiguse ennetamine

TSE leviku ennetamine seisneb eri riskiastmega loomsete saaduste käitlemise ja söödas loomse proteiini kasutamise reguleerimises, samuti soovikavas ettenähtud loomade regulaarses uurimises TSE haigustekitajate avastamiseks ja vajalike tõrjemetmete rakendamiseks.

8.1. Eri riskiastmega loomsete saadused.

Eri riskiastmega loomsete saaduste käitlemise veterinaarnõuded on kehtestatud, et kaitsta inimese ja looma tervist TSE-id põhjustavate haigustekitajate leviku eest ja välistada eri riskiastmega loomsete saaduste sattumine inimese ja looma toiduahelasse. Eri riskiastmega loomseteks saadusteks loetakse järgmisi loomseid saadusi:

- 1) üle 12 kuu vanuse veise tonsillid, seljaaju ning pealuu (*Cranium*) koos alalõualuu (edaspidi *kolju*), aju ja silmadega;
- 2) veise soolestik kaksteistsõrmiksoolest (*duodenum*) kuni pärasooleni (*rectum*), k.a pärasool, soolte sisaldisteta ning soolte kinniti (*mesenterium*);
- 3) lamba ja kitse, kes on vanemad kui 12 kuud või kellel on jäävlõikehambad igemesse lõikunud, kolju koos aju ja silmadega, tonsillid ning seljaaju;
- 4) kitse ja lamba põm;
- 5) üle 12 kuu vanuse veise selgroolülid (*columna vertebralis*) (edaspidi *lülisammas*) koos dorsaalsete närvijuure ganglionitega (*ganglion spinale*), v.a sabalülid (*vertebrae coccygeae*) ja nimmelülide ristijätked (*processus costarius vertebrae lumbalis*).

Samuti käsitatakse eri riskiastmega loomse saadusena nii tapetud kui ka veo ajal või tapamajas surnud looma, kes sisaldab eri riskiastmega loomseid saadusi.

Veise, lamba ja kitse puhul eelpooltoodud punktides 1, 3 ja 5 nimetatud loomsete saadused loetakse eri riskiastmega loomseteks saadusteks juhul, kui looma tapamajas kontrollil on kindlaks tehtud närvisüsteemi degenerereerumise sümptomite esinemine või ei ole võimalik kindlaks teha looma vanust.

Eri riskiastmega loomseid saadusi ja neid sisaldavat liha on keelatud kasutada toiduks ja söödaks alates 2002 aasta algusest.

8.2. Loomsete kõrvalsaaduste käitlemine

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusele (EÜ) nr 1774/2002 loetakse loomseteks kõrvalsaadusteks loomade terved kehad, nende osad või loomse päritoluga saadused, mis ei ole ette nähtud inimtoiduks. Loomsed kõrvalsaadused võivad

pärineda loomakasvatustevõtetest, tapamajadest, lihalõikusettevõtetest, värskeliha müügipunktidest või kauplustest.

Loomsete kõrvalsaaduste transportimisel väljastatakse lähtekohas veterinaararsti poolt veterinaartõendi vorm 5 T "Loomse toidukõlbmatu toorme ja toote veterinaartõend", mis liigub koos saadetisega sihtkohta. Tõend täidetakse kolmes eksemplaris, tõendi originaal kaasneb partiiga saatmise sihtkohta. Üks koopia jääb ettevõttele, kust partii väljastatakse ja üks koopia tõendi väljastajale. Lisaks veterinaartõendi vormile 5 T väljastatakse loomsete kõrvalsaaduste partiile ka saateleht. Mistahes isik, kes lähtub, transpordib või võtab vastu loomseid kõrvalsaadusi, peab pidama partiide registrit.

Vastavalt Euroopa Komisjoni nõusolekule on Eestis lubatud loomseid kõrvalsaadusi mätta tunnustatud matmispaikadesse kuni 2004.a. 31.detsembrini. Sellest kuupäevast edasi on loomseid kõrvalsaadusi lubatud mätta vaid saartel. Alates 2005.a. 1.jaanuarist ei ole Eestis loomseid kõrvalsaadusi lubatud mätta vaid need tuleb ümber töödelda kooskõlas (EÜ) määrusega nr 1774/2002.

8.3. Loomne proteiin.

Loomne proteiin on lihakondijahu, lihajahu, kondijahu, verejahu, kuivplasma ja muud veretooted, hüdrolüüsitud proteiinid, sõrajahu, sarvejahu, kodulindude tapajäätmete jahu, sulejahu, kuivatatud kõrmed, kalajahu, dikaltsiumfosfaat, želatiin ja muud samased tooted, samuti nende segud ning neid sisaldavad söödad.

Alates 2002 aasta juulikuust on loomade söödas keelatud kasutada eri ja kõrge riskiastmega loomseid jäätmeid ning neist valmistatud loomset proteiini. Loomset proteiini, v.a piim ja piimatooted ning munad ja munatooted, on keelatud kasutada mäletsejaliste söödas ning toidu tootmiseks peetavate või aretatavate põllumajandusloomade söödas. Toidu tootmiseks peetavatele või aretatavatele põllumajandusloomadele, v.a mäletsejalised, ettenähtud söödas on lubatud kasutada kalajahu, dikaltsiumfosfaati ja hüdrolüüsitud proteiine.

Alates 01.05.2004 on põllumajandusloomade söötmine loomse proteiiniga lubatud üksnes kooskõlas Komisjoni määrusega (EC) nr 1234/2003.

Söödas leiduva loomse proteiini järelevalve osas teevad koostööd Veterinaar- ja Toiduamet (VTA) ning Taimetoodangu Inspeksioon (TTI). VTA võtab söödaproove loomakasvatustevõtetest, kus järelevalve käigus tekkib kahtlus, et seal söödetakse loomadele määruse (EC) nr 1234/2003 järgi keelatud koostisosadega sööta.

N: 2004.a. Riikliku Loomatauditõrje Programmi raames võtab VTA farmidest loomsele proteiinile 100 proovi ning koostöös TTI-ga sööda omatarbeks segajatelt 200 proovi. TTI teostab nii dokumentaalset, kui ka füüsilist järelevalvet loomse proteiini osas söödatehastes, hulgiladudes ning impordi transpordivahenditest N: merekonteineritest.

8.4. TSE seirekava

TSE aastase seirekava koostab ja seiret korraldab Veterinaar- ja Toiduamet.

TSE aastase seirekava raames tuleb veiseid, lambaid ja kitsi uurida vähemalt alljärgnevas tabelis toodud ulatuses ja mahtudes.

Täiemahulised uuringud algasid 15 märtsist 2004.

Uuritavad loomad	Uuringute ulatus ja maht
1. Toiduks tapetud veised	<p>1.1. BSE suhtes tuleb uurida kõiki üle 24 kuu vanuseid hädatapetud või haigusnähtudega tapetud veiseid, välja arvatud veised, kes on tapetud loomatauditõrje programmi raames, kuid kellel ei esinenud loomataudile viitavaid kliinilisi tunnuseid. Hädatapetud veis on loom, kes on tapetud veterinaararsti otsuse alusel õnnetusjuhtumi või tõsiste füsioloogiliste ja funktsionaalsete probleemide tõttu. Haigusnähtudega tapetud veis on loom, kelle suhtes tapetuse kontrolli käigus on tekkinud kahtlus, et ta võib olla nakatunud mõnda loomalt inimesele ülekanduvasse haigusse või kui nakatumise kahtluse aluseks on looma üldine seisund, ja loom, kellel on haigustunnused või sellised kõrvalekalded üldisest seisundist, mis tõenäoliselt muudavad looma liha toidukõlbmatuks.</p> <p>1.2. BSE suhtes tuleb uurida kõiki üle 30 kuu vanuseid tervena ja loomatauditõrje programmi raames ilma kliiniliste loomataudile viitavate tunnusteta tapetud veiseid.</p>
2. Surnud veised ja veised, keda ei tapetud toiduks	BSE suhtes tuleb uurida kõiki üle 24 kuu vanuseid surnud veiseid või veiseid, keda ei tapetud toiduks. Sellesse gruppi ei arvata ega uurita veiseid, kes tapeti mõne episoopia, näiteks suu- ja sõrataudi tõrje käigus. (Eestil on EÜ Komisjoni luba mätta surnud loomi kuni 31.12.2004 seoses sellega, et jäätmekäitlusettevõtte Väike-Maarjas saab valmis alles selleks ajaks. Pidev crisis on Eestis antud saartele. Nimelt saartel võib surnud loomade korjuseid mätta, neid ei pea tooma jäätmekäitlusettevõttesse mandrile, seda seoses kliimaga, mis võib takistada saarte ühendust mandriga.)
3. Toiduks tapetud lambad ja kitsed	TSE suhtes uuritakse loomi, kes on üle 18 kuu vanad või kellel on lõikunud rohkem kui kaks jäävhammast. Uuritavate loomade arv peab olema vähemalt 25% aastas toiduks tapetavate uttede arvust.
4. Lambad ja kitsed, keda ei tapetud toiduks	TSE suhtes uuritavate loomade arv peab olema vähemalt 50% aastas surevate lammaste arvust. Aastaseks suremusks loetakse 1% populatsiooni koguarvust. Sellesse gruppi ei arvata ega uurita loomi, kes tapeti mõne episoopia, näiteks suu- ja sõrataudi tõrje käigus.

8.4.1 TSE seire läbiviimise korral rakendatavad abinõud ja kitsendused

TSE seire (edaspidi *seire*) läbiviimise korral tuleb rakendada järgmisi abinõusid ja kitsendusi:

1) kui toiduks tapetud looma uuritakse TSE suhtes, siis kantakse tervisemärk looma rümbale pärast kiirtesti negatiivse tulemuse saamist. Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht võib lubada kanda tervisemärgi looma rümbale ka enne kiirtesti

negatiivse tulemuse saamist juhul, kui tapamajas on süsteem, mis tagab, et uuritava tervisemärki kandva looma rümpa ja ühtki muud kehaosa ei väljastata tapamajast enne kiirtesti negatiivse tulemuse saamist;

2) kõik TSE suhtes uuritavate loomade kehaosad, sealhulgas nahk ja veri, peavad jääma kuni kiirtesti negatiivse tulemuse saamiseni veterinaarjärelevalve alla, välja arvatud juhul, kui need hävitatakse «Loomatauditõrje seaduse» § 19 lõike 4 alusel kehtestatud eri riskiastmega loomsete jäätmete käitlemise nõuete kohaselt;

3) kui toiduks tapetud looma kiirtesti tulemus on positiivne, tuleb kõik looma kehaosad, sealhulgas nahk ja veri hävitada punktis 2 nimetatud korras. Nõue ei laiene parafiinblokkides proovimaterjalile, mida säilitatakse Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis või veterinaarlaboratooriumi tegevusloaga laboratooriumis, kellel on tunnustatud analüüsimeetodika TSE diagnoosimiseks;

4) kui tapmisliiniga tapamajas toiduks tapetud veise kiirtesti tulemus on positiivne, hävitatakse selle looma rümbale lisaks üks sellele tapmisliinil vahetult eelnenud ja kaks vahetult järgnenud rümpa, lammaste ja kitsede puhul seda ei rakendata. Kui tapamajas on süsteem rümpadevahelise saastumise vältimiseks, võib Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht lubada nimetatud nõuet ka veiste puhul mitte täita.

8.4.2 Genotüübi määramine lammaste seire korral

Vastavalt andmetele, mis on saadud Inglismaa ja Prantsusmaa lammaste uurimisel, on prioonvalgu genotüübil suur mõju seoses looma eelsoodumusega haigestuda skreipisse. Horisontaalsel ja vertikaalsel nakatumisel on väiksem tähtsus. Uuringute põhjal on tehtud järgmised järeldused:

VRQ alleel on kõige tihedamini seotud skreipisse haigestumise eelsoodumusega. Loomadel, genotüübiga VRQ/VRQ, on kõige suurem risk haigestuda;

ARR ja AHQ alleelid on seotud skreipile vastupanuvõimega. Kuigi AHQ alleeli originaalkuju on seotud eelsoodumusega skreipile, on risk väiksem kui alleeli VRQ puhul. Neil loomadel, kellel üks alleel on ARR või AHQ, on väiksem risk haigestuda.

Prioonvalgu genotüüp määratakse kindlaks igal lammaste positiivse TSE juhul. Resistentsetes genotüüpides (lamba genotüübid, mille mõlema alleeli 136. koodon kodeeribalaniini, mõlema alleeli 154. koodon kodeerib arginiini ja mõlema alleeli 171. koodon kodeerib arginiini) leitud TSE juhtudest teatatakse viivitamata komisjonile. Võimaluse korral esitatakse sellised juhud tüve määramiseks. Kui selliste juhtude tüve määramine ei ole võimalik, kohaldatakse päritolukarja või teiste karjade suhtes, kus loom on olnud, põhjalikku seiret, et leida tüve määramiseks teisi TSE juhte.

8.4.3 TSE seire käigus proovide võtmine ja nende laboratoorne uurimine

Seire käigus uuritavatelt loomadelt võtab proovimaterjali järelevalveametnik või järelevalveametniku abiline, kellel on vastav pädevus, või volitatud veterinaararst. Proovile märgitakse selle looma identifitseerimise tunnused, kellelt proov on võetud.

Proovide võtmine ja laboratoorse uurimise korral järgitakse lisaks õigusaktide nõuetele ka diagnoosimise käsiraamatu (Rahvusvahelise Epizootiase Büroo (*Office International des Epizooties, OIE*) poolt väljatöötatud diagnostiliste testide ja vaktsiinide standardite käsiraamat ("*Manual of standards for diagnostic tests and vaccines*")) põhimõtteid, meetodeid, soovitusi ja juhendeid.

Proovide laboratooriumisse transportimisel võib proovivõtja (järelevalveametnik või järelevalveametniku abiline, kellel on vastav pädevus, või volitatud veterinaararst) kasutada loomapidaja, loomsete saaduste käitleja või mõne teise isiku abi, olles teda eelnevalt tutvustanud proovi käitlemise nõuetega.

Kiirtestid tehakse Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi Kesklaboratooriumis. Vajadusel saadetakse histoloogilised ja histokeemilised analüüsid Inglismaale Weybridge laboratooriumisse.

8.4.4 Seire käigus saadud andmete säilitamine

Proovi TSE-le uurinud laboratoorium peab registreerima ja säilitama seitse aastat kõiki uurimisega seotud andmeid, sealhulgas laboratooriumi uuringuprotokolle ja proovikaaskirju, positiivse tulemuse andnud materjalist tehtud parafiinblokke ja Western blot'i fotosid.

Veterinaar- ja Toiduamet peab registreerima ja säilitama seitse aastat loomaliigiti seire raames uuritud loomade andmeid, sealhulgas nende arvu, päritolu ja identifitseerimist võimaldavaid märkeid. Võimaluse korral tuleb registreerida ka looma vanus, sugu ja anamneesi andmed.

9. Proovide võtmine, laboratooriumi saatmine ja uurimine.

9.1. Proovivõtmine

Prooviks on vaja:

Immunoloogiliseks uurimiseks – ühe analüüsi jaoks 320-390 mg ajukudet looma ajutüvest. Arvestada tuleb, et materjali võib vaja minna ka kordusuuringute jaoks, seega kokku ca 5 grammi.

Histoloogiliseks uurimiseks on vaja suurem tükk aju kude samast piirkonnast.

Kõige suurem kahjustuste esinemise tõenäosus ja ka infektsioosse elemendi kontsentratsioon on ajutüves. Prooviks võetakse terve aju (haiguskahtlusel) või kuklamulgu kaudu piklikaju (seire korras) piirkonnast, mis asub neljanda ajuvatsakese juure juures väikeaju (Cerebellum) all selle keskkohas. Seal on obex-l ja hallide tuumade asukoht, mille priooniproteiini kontsentratsioon on kõrgeim.

9.1.1. Proovi võtmine seire käigus.

Materjal laboratoorseks uurimiseks võetakse eraldi igalt veiselt või lambalt tapmise(hukkumise) päeval ning toimetatakse laboratooriumisse samal päeval.

Patoloogiline materjal peab olema värske, seda ei tohi töödelda keemiliste vahenditega ega külmutada.

Loom dekapiteeritakse atlase ja kuklaluu vahelt. Pea asetatakse alusele ventraalpinnaga ülespoole. Suurest kuklamulgust leitakse piklikaju (ajusilla ja seljaaju vahel). Kõvakest lukatakse sõrme abil ajukoe küljest lahti. Proovivõtulusikas viiakse kõvakesta ja piklikaju vahele 8-10 cm sügavusele nii, et lusika kumer pind jääks vastu koljupõhimikku ning õõnes pind vastu piklikaju mediaanvagu. Lusikat pööratakse 180 kraadi ühele poole ja seejärel 180 kraadi algasendist teisele poole vabastamiseks piklikaju külgväätidest ning kõvakestast. Seejärel tõmmatakse piklikaju lusika abil välja. Proov pannakse puhtasse, hermeetiliselt suletavasse, purunemiskindlasse (plastik)topsi, millele märgitakse looma tunnused, kellelt proov on võetud (loomaa ID number, vajadusel ka sünniaeg).

Saatekirjaga varustatud proov(id) saadetakse võimalikult kiiresti Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi Kesklaboratooriumi Tartusse (Kreutzwaldi 30, Tartu 51006, telefon 07 386 100, faks 07 386 102, valvetelefon 050 66 687).

Ajutisel säilitamisel ja transportimisel tuleb proovi hoida temperatuuril +2- +4°C, kuid mitte külmutatult.

9.1.2. Proovi võtmine haiguskahtlusel

Haiguskahtlusel saadetakse proovimaterjalina laboratooriumisse kogu aju s.h. piklikaju. Looma dekapiteerimise järgselt avatakse koljuõõs sacga ja eemaldatakse aju ning asetatakse see lekkekindlasse konteinerisse. Seejärel tuleb konteinerile kleepida etikett, millel on näidatud prooviliik, võtmise kuupäev, -koht, looma

identifitseerimisandmed. Pärast pakkimist peab maakonna veterinaar keskuse jubi volitatud järelvalvemetnik või laboratooriumi spetsialist transportima proovid Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi Kesklaboratooriumi Tartusse. Laboratooriumi peab teavitama proovi(de) saatmisest ning teatama ka nodatava saabumisaja, et oleks võimalik teha ettevalmistusi proovide vastuvõtmiseks ja uurimiseks. Proove peab transportima temperatuuril +2- +4°C, kuid mitte külmutatult.

Diagnoosi täpsustamiseks saadab Veterinaar- ja Toidulaboratoorium vajadusel kogutud uurimismaterjali võimalikult kiiresti rahvusvahelisele referentlaboratooriumile. TSE referentlaboratooriumiks on The Veterinary Laboratories Agency, Woodham Lane, New Haw, Addlestone, Surrey KT15 3NB United Kingdom.

Kui proovid tuleb saata rahvusvahelisse referentlaboratooriumi, peab pakend vastama rahvusvahelise postikonventsiooni bioloogilise materjali protokollidele ja lennuveoliini konkreetsetele nõuetele ning olema varustatud etiketiga:

PATHOLOGICAL MATERIAL OF NO COMMERCIAL VALUE
PERISHABLE. FRAGILE. TO BE COLLECTED AT AIRPORT BY ADDRESSEE.
KEEP AT 4° CENTIGRADE

9.2. Proovide säilitamine

Immunoloogiliste testide jaoks kogutud proovide puhul, võib seda proovi säilitada sügavkülmutatult kuid, juhul kui proovi pole võimalik testida 24 tunni jooksul.

Arvesse tuleb võtta, et histoloogiliseks uurimiseks ei tohi ajuproove sügavkülmutada. Histoloogiliseks uurimiseks tuleb aga piklikaju kindlasti säilitada, et seda oleks võimalik immunoloogilise testi positiivse või kahtlase tulemuse korral uurida. Selleks tuleb ajutükid paigutada kümnekordsesse kogusesse 10% formalini.

9.3. Proovide laboratoorne uurimine.

9.3.1. Proovide uurimine seire käigus.

Proovi uurimiseks seire käigus võib kasutada järgmisi kiirteste:
a) denatureerimis- ja kontsentreerimisetapile järgnev kihttehnikal põhinev immunoloogiline analüüs PrP^{Res} määramiseks (*Bio-Rad Platelia teste*, Bio-Rad TeSeE test), mis on Ecstis kasutusel olev kiirtest;

b) *western blot* meetodil põhinev immunoblotanalüüs, millega määratakse PrP^{Res} proteaasresistentne fragment (*Prionics-test*);

c) kemiluminescentsil põhinev ensüümne immunosorptsioonanalüüs (*enzyme-linked immunosorbent assay, ELISA*) (ekstraktsioon + ELISA) tugevdatud kemiluminescentsreaktiivi abil (*Enfer test*);

d) mikroplaadipõhine immunoanalüüs (ELISA), millega määratakse monoklonaalsete antikehadega proteaasiresistentne PrP^{Res} (*Prionics-Check LIA test*);

e) automatiseeritud konformatsioonist sõltuv immunoanalüüs, millega võrreldakse detekteeriva antikeha seondumist proteaasitundlike ja proteaasiresistentsete PrP^{Sc} vormidega (mõni osa proteaasiresistentsest PrP^{Sc}-st on samaväärne PrP^{Res}-iga) ja PrP^C-ga (*InPro CDI-5 test*).

Lisaks eelpool loetletutele võib alternatiivtestina kasutada- direktiivi 999/2001/EMÜ artikli 8 lõikes 2 osutatud teste, mida kasutatakse alternatiivina määratletud riskiteguriga materjali kõrvaldamisele.

Kiirtesti uurimise tulemus peab olema selgunud 24 tunni jooksul.

Kui läbi viidud BSE kiirtesti tulemus on kahtlane või positiivne, uuritakse prooviks võetud kude histoloogiliselt, välja arvatud juhul, kui proovimaterjal on autolüüsunud. Kui histoloogilise uuringu tulemus on kahtlane või negatiivne või kui materjal on autolüüsunud, uuritakse kudesid immunohistokeemiliselt või kasutades mõnda teist diagnoosimise käsiraamatus ettenähtud meetodit (immunoblotanalüüs või

iscloomulike fibrillide näitamine elektronmikroskoopia abil). Kiirteste ei saa sellel eesmärgil kasutada. Kahtlase või positiivse skreipi kiirtesti tulemuse puhul tuleb kasutada immunohistokeemilist uurimist või immunoblotanalüüsi

Seire käigus uuritud loomal loetakse TSE diagnoosituks, kui kiirtesti tulemus on positiivne või kahtlane ja kui sellele järgnenud histoloogiline või mõni muu diagnoosimise käsiraamatus lubatud diagnoosimismeetodi rakendamise tulemus on positiivne. Kui TSE on diagnoositud, tuleb diagnoosi kinnitamiseks ja lammaste puhul genotüübi määramiseks saata proov TSE uurimiseks volitatud referentlaboratooriumi.

f) sekveneerimine, millega määratakse looma PrP genotüüp.

9.3.2. Proovide uurimine BSE või skreipi kahtlusel.

TSE-kahtlase veise proovi tuleb BSE suhtes uurida histoloogiliselt, välja arvatud juhul, kui proovimaterjal on autolüüsunud. Kui proovimaterjal on autolüüsunud või kui histoloogilise uuringu tulemus on kahtlane või negatiivne, uuritakse kudesid immunohistokeemiliselt või kasutades mõnda teist diagnoosimise käsiraamatus ettenähtud meetodit. BSE loetakse diagnoosituks, kui ühe selleks ettenähtud meetodil läbiviidud uuringu tulemus on positiivne. Kiirtesti diagnoosimiseks ei kasutata.

TSE-kahtlase lamba või kitse proovi tuleb skreipi suhtes uurida histoloogiliselt, välja arvatud juhul, kui proovimaterjal on autolüüsunud. Kui materjal on autolüüsunud või kui histoloogilise uuringu tulemus on kahtlane või negatiivne, uuritakse kudesid immunohistokeemiliselt või kasutades mõnda teist diagnoosimise käsiraamatus ettenähtud meetodit. Skreipi loetakse diagnoosituks, kui ühe ettenähtud meetodil läbiviidud uuringu tulemus on positiivne. Kiirtesti diagnoosimiseks ei kasutata.

Kui TSE on diagnoositud, tuleb diagnoosi kinnitamiseks ja lammaste puhul genotüübi määramiseks saata proov TSE uurimiseks volitatud referentlaboratooriumi. Kui BSE tehakse kindlaks muude liikide kui veiste puhul, esitatakse proovid võimaluse korral tüve määramiseks.

9.3.3. Proovide uurimine muude TSE-de esinemise kindlakstegemiseks.

Teiste TSE-de kindlakstegemiseks tuleb kude uurida histoloogiliselt. Vajadusel võib Veterinaar- ja Toiduamet nõuda iseloomulike fibrillide tuvastamist elektronmikroskoopia abil ja immunohistokeemilise analüüsi, immunoblotanalüüsi või mõne muu analüüsi läbiviimist, millega on võimalik kindlaks teha prioonvalk. Kui esialgne histoloogilise uuringu tulemus on negatiivne, tehakse veel vähemalt üks eespool toodud muudest laboratoorsetest uuringutest. TSE esmakordsel diagnoosimisel Eestis tuleb looma uurida vähemalt kolmel erineval uurimismeetodil.

10. Haiguskahtlus.

TSE taudikahtlusega loom – elusad, tapetud või surnud loomad, kellel esineb või on esinenud neuroloogilisi või käitumishäireid või kui nende üldine seisund on kesknärvisüsteemi kahjustuse tõttu pidevalt halvenenud, ja kelle puhul ei ole kliinilise läbivaatuse, ravi tulemusel, tapajärgse kontrolli või tapaeelse ja tapajärgse laboratoorse analüüsi alusel võimalik panna muud diagnoosi. Veiste spongiformset entsefalopaatiat (BSE) kahtlustatakse nende veiste puhul, kelle BSE kiirtesti tulemus on positiivne.

10.1. Teavitamine

TSE-le viitavate haigustunnuste ilmnemisest loomal peab loomapidaja teavitama teda teenindavat veterinaararsti.

Veterinaararstid ja järelevalveametnikud on kohustatud TSE kahtluse tekkest viivitamatult teavitama Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhti, kes korraldab

diagnostiliste ja episotoloogiliste uuringute tegemist ning proovide võtmist ning kehtestab TSE kahtluseluse talu/loomakasvatusevõtte suhtes kitsendused.

Laboratoorium on kohustatud TSE kahtlusest ja TSE laboratoorsest diagnoosimisest viivitamata teavitama asjakohast Veterinaar- ja Toiduameti kohalikku asutust.

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht on kohustatud TSE kahtluse otsustamisest viivitamata teavitama Veterinaar- ja Toiduameti peadirektorit ning Tervisekaitseinspeksiooni kohalikku asutust. Veterinaar- ja Toiduamet teatab TSE diagnoosimisest rahvusvahelistele veterinaarorganisatsioonidele, Euroopa Liidu Komisjonile ning Euroopa Liidu liikmesriikide ja naaberriikide veterinaarteenistustele 24 tunni jooksul pärast ametlikku TSE diagnoosi panemist.

10.2. Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi tegevus TSE kahtluse korral.

Teate saamisel TSE esinemisest või esinemise kahtlusest loomakasvatushoones, talus või loomakasvatusevõttes või mistahes muus kohas, peab Veterinaar- ja Toiduameti kohalik asutus, kelle järelevalvelal kõnealune talu või loomakasvatusevõtte asub, viivitamatult tagama ametliku uurimise alustamise, et kinnitada või ümber lükata TSE esinemine. TSE kahtlusest teate saamisel külastab Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht või tema poolt määratud volitatud veterinaararst või järelevalveametnik TSE nakkuskahtlast alu/loomakasvatusevõtet, kus:

- a) viib läbi looma(de) kliinilise ülevaate;
- b) teeb surnud või vajadusel hädatapetud looma(de) patoloogilis-anatoomilise lahangu ning võtab materjali laboratoorseks uurimiseks;
- c) korraldab viivitamatult uurimismaterjali saatmise Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi Kesklaboratooriumi Tartus;
- d) määratleb territooriumi, millele kehtestatakse kitsendused;
- e) kehtestab nakkuskahtlusega talude/loomakasvatusevõttele kitsendused punktis 10.5. kehtestatud korras;
- f) teavitab TSE kahtlusest koheselt:
 - Veterinaar- ja Toiduameti peadirektorit;
 - Tervisekaitseinspeksiooni kohalikku asutust;
 - vajadusel kohalikku omavalitsust ja elanikkonda kohalike ajalehtede ja raadio kaudu;
- g) Veterinaar- ja Toiduameti loal määrab surnud loomade hävitamiskoha.

10.3. Kliiniline uurimine.

Enne karja kliinilist inspekteerimist peab järelevalveametnik/volitatud veterinaararst panema selga kaitserõivad. Järelevalveametnik/volitatud veterinaararst peab sooritama uuringuid läbi viies loomakasvatushoone mäletsejaliste arvestusliku kontrolli. Kõiki loomakasvatushoone TSE-le vastuvõtlikke loomi tuleb hoolikalt uurida ning koostada akt kõigi TSE-le viitavate haigustunnuste kohta. Selliste haigustunnustega loomad erimärgistatakse ja määratakse nende asukoht loomakasvatushoones.

Kuna rahustite manustamine võib pärssida TSE-le iseloomulikke kliinilisi leidu, ei tohi uuritavatele loomadele manustada rahusteid ning argessiivsete loomade puhul tuleb rakendada ettevaatusabinõusid õnnetuste ära hoidmiseks.

Pika inkubatsiooniaja tõttu ilmnevad BSE- le viitavad tunnused valdavalt 2-7 aastastel veistel, nakatumine toimub tavaliselt esimesel eluaastal. Haiguse kulgu on aeglane (kuud, aastaid). Haigus lõppeb alati surmaga.

BSE- le on iseloomulikud käitumishälbed, ülierutuvus, ülitundlikkus välisärritustele (kuulmise, nägemise, puute) ja liikumishäired (tagajäsemete ataksia). Vaimse seisundi muutumise tagajärjel muutub looma käitumine ja temperament, rahulik loom

võib muutuda agressiivseks. Esimeste tunnustena märgatakse celkõige põhjendamatu hirmu takistuste (väravad, ukseid) ees, üle reageerimist välistele ärritustele, jõllitamist, naha väristamist (kaela- ja turjapiirkonnas), kõrgenenud valutundlikkust. Kaasneeda võivad ka sage nina lakkumine, sagedased ebasümmeetrilised kõrvade liigutused, aevastamine, pea raputamine, loopimine, hammaste krigistamine.

Hilisemas staadiumis tekivad hüplev käik, sage komistamine, tagakeha nõrkus, liikumise ja tõusmisraskused. Tavaliselt kaasnevad üldine nõrkus, kõhnumine, piimatoodangu langus.

BSE kliinilise diagnoosimise käigus on soovitatav hinnata looma reageerimist järgnevatele võtetele:

- reageering heliärritusele (käte plaks, löök metallesemele)
- reageering valgusärritusele (järsk valgustamine, "välklamp")
- reageering puuteärritusele (käs või pulga libistamine mööda õlavarre piirkonda, kaela ja pead, tagajalgade distaalosa puudutamine kepig)

Tegevust peab iga testi raames kordama 3-4 korda, juhul, kui loom korduvalt (2 ja rohkem korda) üle reageerib ärritusele, viitab see tõenäosuse suurenemisele, et BSE kahtlustamisel on alust.

Skreipi iseloomulikud tunnused ilmnevad sagedamini 2-5 aastastel lammastel ja kitsedel. Skreipi puhul on ilmnekas eri kehapiirkondade sügelemine, mistõttu loomad end pidevalt hõõruvad ja närivad, põhjustades villa väljalangemist ja nahakahjustust. Hiljem (nädalaid-4 kuud) lisanduvad koordinatsioonihäired, maneežliikumine, kõhnumine, lihaste väristamine, hammaste kiristamine, vahel pimedaksjäämine. Loomal pole haiguse lõppstaadiumis võimalised tõusma. Surmlõpe saabub -0,5 aastase põdemise järel.

Teised loomadel esinevad TSE-d on naaritsate nakkav entsefalopaatia ja kasside nakkav entsefalopaatia. Neile on iseloomulikuks progresseeruv kõhnumine, isulanguus, hirmunud oluk, ülierutuvus, ataksia, keha jäikus. Haiguse kliiniline kulg kestab 1-6 nädalat ja haigus lõpeb looma surmaga.

10.4 Tapajärgne läbivaatus.

TSE puhul iseloomulikud makroskoopilised muudatused, mida tapajärgsel läbivaatusel märgata, puuduvad.

10.5. TSE kahtluse korral rakendatavad abinõud ja kitsendused (lisa 1, vajadusel muudetud või täiendatud kujul)

1) Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht kehtestab TSE-kahtlasele loomale kuni kliiniliste ja episotoloogiliste uuringute tulemuste selgumiseni liikumise piirangu. Kui Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht otsustab, et looma TSE-sse nakatumine ei ole välistatud, siis tuleb proovide võtmise eesmärgil tcha loomale kontrollitapmine, pärast mida looma aju eemaldatakse ja saadetakse laboratooriumisse, kus korraldatakse diagnoosimiseks vajalikud uuringud;

2) kõik taudikahtlusega looma kehaosad, sealhulgas nahk ja veri, tuleb kuni negatiivse diagnoosi saamiseni säilitada veterinaarjärelevalve all või hävitada punktis 11.3.2 nimetatud korras;

3) BSE kahtluse korral tuleb kehtestada liikumise piirang kuni kliiniliste ja episotoloogiliste uuringute tulemuste selgumiseni kõikidele samas loomakasvatushoones või -rajatises peetavatele veistele (skreipi puhul lammastele ja kitsedele). Kui TSE kahtlus tekib tapamajas oleva looma suhtes, kehtestatakse liikumise piirang taudikahtlase looma päritolukarjale;

4) kui BSE kahtlus on tekkinud laboratoorsete uuringute tulemuste alusel, mis võimaldavad eristada TSE-sid lambal või kitsel, tuleb kehtestada liikumise piirang

kuni kliiniliste ja episotoloogiliste uuringute tulemuste selgumiseni kõikidele selles loomakasvatushoones või -rajatises peetavatele lammastele ja kitsedele;

5) kui on tõendeid selle kohta, et loom ei nakatunud TSE-ssse selles loomakasvatushoones või -rajatises, kus ta TSE kahtluse tekkimise ajal viibis, võib Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht kehtestada liikumise piirangu ainult TSE-kahtlasele loomale. Vajadusel võib Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht olemasolevate episotoloogiliste andmete alusel kehtestada liikumise piirangu lisaks sellele karjale, kus avastati TSE-kahtlane loom, ka teistele karjatele;

6) piirangute all olevates loomakasvatustevõtetes on keelatud kohalcal tappa mäletsejalisi toiduks;

7) surnud või tapetud mäletsejaliste korjused ja rümbad tuleb hävitada punktis 11.3.2 nimetatud korras;

Lisaks käesolevas peatükis sätestatud abinõude ja kitsenduste rakendamisele võib Veterinaar- ja Toiduameti peadirektor vastavalt vajadusele anda «Loomatauditõrje seaduse» §-s 45 nimetatud korraldusi ja rakendada seal toodud meetmeid.

Järelevalvet kehtestatud meetmete täitmise üle teostab Veterinaar- ja Toiduameti kohalik asutus vastavalt loomatauditõrje seaduse § 51 lõikele 1.

Kõik uuringud arvates TSE kahtluse otsustamisest tuleb registreerida Veterinaar- ja Toiduametis, kes peab selle kohta säilitama vähemalt seitse aastat järgmisi andmeid:

- a) loomaliigiti nende loomade arv, kellele on kehtestatud liikumise piirang seoses TSE kahtlusega;
- b) TSE kahtluse tõttu teostatud kliiniliste ja episotoloogiliste uuringute arv ja tulemus;
- c) TSE kahtluse tõttu teostatud laboratoorsete uuringute arv ja tulemus;
- d) lammaste positiivsete TSE juhtude prioon proteiini genotüübid.

10.6. Episotoloogiline uurimine.

TSE kahtlusel viib VTA kohalik asutus või vajadusel VTA peadirektori poolt moodustatud ekspertgrupp läbi episotoloogilise uurimise.

Episotoloogiline uurimine hõlmab samu andmeid ja toiminguid, mis on toodud punkti 11.2.1.b) tabelis.

Kui episotoloogiline uurimine näitab teiste liikmesriikide ametiasutuste koostöö vajalikkust, peavad liikmesriikide ametiasutused võtma kõik vajalikud meetmed, et tagada vastavus direktiivi 93/53/EMÜ sätetele.

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht või ekspertgrupp esitab episotoloogilise uurimise tulemustest aruande Veterinaar- ja Toiduameti peadirektorile 24 tunni jooksul arvates TSE kahtluse kohta teate saamisest.

11. Tegutsemisjuhised pärast ametlikku TSE diagnoosi

11.1. Haigusest teavitamine.

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht on kohustatud TSE diagnoosi ametlikust kinnitamisest koheselt teavitama Veterinaar- ja Toiduameti peadirektorit.

Veterinaar- ja Toiduameti peadirektor teatab TSE ametlikust diagnoosimisest Eestis Rahvusvahelisele Epizootiate Büroole ja kõigi naaberriikide riiklike veterinaarteenistuse juhtidele, edastades informatsiooni rahvusvahelistes lepetes kehtestatud korra kohaselt.

Episotoloogiline teade peab sisaldama järgmisi andmeid:

- TSE kahtluse püstitamise kuupäev;
- TSE diagnoosi ametliku kinnitamise kuupäev;
- kinnitamiseks kasutatud meetodid;
- TSEsse nakatunud põllumajandustevõtete asukoht;

- Loomade arv TSEsse nakatunud põllumajandusettevõttes tehnoloogiliste rühmade kaupa;
- nakkusallikas (kahtlustatav või kinnitust leidnud);
- võimalikud kontaktpõllumajandusettevõtted nakkusallikaga ja antud koldega.

Teavitamine peab aset leidma vähemalt 24 tunni jooksul alates TSE ametlikku diagnoosimist.

11.2. TSE diagnoosimise korral rakendatavad abinõud ja kitsendused

11.2.1. Kohe pärast ametliku diagnoosi panekut peab Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht või tema poolt volitatud järelevalvameetnik rakendama järgmisi abinõusid ja kitsendusi:

a) looma, kellel diagnoositi TSE, kõik kehaosad, sealhulgas nahk ja veri, hävitatakse punktis 11.3.2 nimetatud korras. Nõue ei laiene parafiinblokkides proovimaterjalile, mida säilitatakse laboratooriumis;

b) viiakse läbi uurimine riskirühma kuuluvate loomade väljaselgitamiseks, milleks vajalike toimingute loetelu on toodud alljärgnevas tabelis:

Loomade riskirühm	Toimingud
1. Veiste riskirühma kuuluvate loomade väljaselgitamiseks tuleb kindlaks teha:	<p>1.1. Kõik mäletsejalised, kes asusid samas loomapidamishoones või -rajatises koos loomaga, kellel haigus diagnoositi.</p> <p>1.2. Kõik kuni kaks aastat enne haiguse kliinilist ilmnemist või pärast seda võetud embrüod ja munarakud ning sündinud järglased emasloomalt, kellel haigus diagnoositi.</p> <p>1.3. Kõik haige looma kohorti kuuluvad loomad. Haige looma kohort on veiste rühm, kuhu kuuluvad loomad, kes on sündinud samas karjas 12 kuud enne või 12 kuud pärast nakatunud looma sündi, ning loomad, kes on esimese eluaasta jooksul koos nakatunud loomaga kasvanud ja saanud sama sööta.</p> <p>1.4. Haigustekitajate võimalik päritolu ning loomakasvatushooned ja -rajatised, kus võivad asuda nakatunud loomad, embrüod või munarakud või kus loomi on söödud punktis 1.3 nimetatud söödaga või mis on võinud mingil muul võimalikul viisil TSE tekitajatega saastuda.</p> <p>1.5. Muud loomad, embrüod või munarakud, mis asuvad loomakasvatushoones või -rajatises, kus haigus on diagnoositud, ja loomad, embrüod või munarakud, mis asuvad muudes loomakasvatushoonetes või -rajatistes, mis võivad olla TSE tekitajatega saastunud või mis on puutunud kokku nakkusallika või punktis 1.3 nimetatud söödaga.</p>

	1.6. Võimaliku haigustekitajatega saastunud sööda või muu materjali liikumine või muud nakkuse levimisviisid, mis võivad arvesse tulla TSE nakkuse sissetoomisel karja, kus asus loom, kellel diagnoositi TSE, või nakkuse levimisel sealt edasi.
2. Lammaste ja kitsede riskirühma kuuluvate loomade väljaselgitamiseks tuleb kindlaks teha:	2.1. Kõik mäletsejalised peale lammaste ja kitsede, kes asusid samas loomapidamishoones või -rajatises koos loomaga, kellel haigus diagnoositi.
	2.2. TSE diagnoosiga looma vanemad, kõik embrüod, munarakud ja järglaskond nii kaugemale, kui on võimalik välja selgitada.
	2.3. Kõik TSE-sse nakatunud looma kohorti kuuluvad loomad. Lammaste või kitsede kohort määratletakse sarnaselt veiste kohordiga punkti 1.3 kohaselt, kui Veterinaar- ja Toiduameti peadirektor ei määra teisiti.
	2.4. Punktides 2.2 ja 2.3 nimetatud lambad ja kitsed, kes asuvad samas loomapidamishoones või -rajatises, kus haigus on diagnoositud.
	2.5. Haigustekitajate võimalik päritolu ning loomakasvatushooned ja -rajatised, kus võivad asuda nakatunud loomad, embrüod või munarakud, või kus loomi on söödud punktis 1.3 nimetatud söödaga või mis on võinud mingil muul võimalikul viisil saastuda haigustekitajatega.
	2.6. Võimaliku haigustekitajatega saastunud sööda või muu materjali liikumine või muud nakkuse levimisviisid, mis võivad arvesse tulla TSE nakkuse sissetoomisel karja, kus asus loom, kellel diagnoositi TSE või nakkuse edasi levimisel.

e) nende riskirühma kuuluvate loomade loetelu, kes tuleb tappa ja hävitada, on toodud alljärgnevalt:

Veisel BSE ametliku diagnoosi puhul kuuluvad tapmisele ja hävitamisele järgmised loomad:

- kõik veised, kes asusid samas loomapidamishoones või -rajatises koos loomaga, kellel BSE diagnoositi. Veterinaar- ja Toiduameti peadirektoril on õigus tulenevalt episotoloogilisest olukorrast ning loomakasvatushoones või -rajatises peetavate loomade päritolu andmete jälgitavusest õigus otsustada mitte tappa kõiki veiseid;
- kui BSE esinemine on kinnitatud emasloomal, siis kõik kaks aastat enne haiguse kliinilist ilmnemist või pärast seda võetud embrüod, munarakud ja sündinud järglased;
- kõik BSE diagnoosiga veise kohorti kuuluvad loomad.

Lambal või kitsel TSE ametliku diagnoosi puhul kuuluvad tapmisele ja hävitamisele järgmised loomad:

- TSE diagnoosiga looma vanemad, kõik embrüod, munarakud ja järglaskond nii kaugemale, kui on võimalik välja selgitada;

- kõik TSE diagnoosiga lamba või kitse kohorti kuuluvad loomad;
- eelnevas kahes punktis nimetatud lambad ja kitsed, kes asusid samas loomapidamishoones või -rajatises koos loomaga, kellel haigus diagnoositi;
- vastavalt Nõukogu 12.02.2003.a. määrusele (EÜ) nr. 260/2003 (EÜT L 37, 13.2.2003, lk.7) võib jätta hävitamata järgmised loomad: sugujääd genotüübiga ARR/ARR; sugutud kellel on üks alleel ARR ja teine ei ole VRQ ja lambad, kellel on kasvõi üks alleel ARR võib tappa ainult inimtoiduks.

Kui ARR alleeli sagedus karjas või ettevõttes on madal või kui edaspidi on otsustatud kasutada inbriidingut, võib VTA lubada:

loomade hävitamise edasilükkamist kuni kahe aretusaastani;

kõiki ettevõttesse sisse toodavaid lambaid on kontrollitud, et nad ei kannaks VRQ alleeli.

Lambal või kitsel BSE ametliku diagnoosi puhul kuuluvad tapmisele ja hävitamisele järgmised loomad:

- BSE diagnoosiga looma vanemad, kõik embrüod, munarakud ja järglaskond nii kaugel, kui on võimalik välja selgitada;
- kõik BSE diagnoosiga lamba või kitse kohorti kuuluvad loomad;
- eelnevas kahes punktis nimetatud lambad ja kitsed, kes asusid samas loomapidamishoones või -rajatises koos loomaga, kellel haigus diagnoositi;

Tapetud loomad ja nendelt pärinevad loomsed saadused hävitatakse punktis 11.3.2 nimetatud korras.

11.2.2. Kuni punktis 11.2.1 toodud abinõude ja kitsenduste rakendamiseni tuleb loomakasvatushoone või -rajatise suhtes, kus loom asus kuni tal TSE diagnoosimiseni, rakendada järgmisi abinõusid ja kehtestada kitsendusi:

- 1) loomakasvatushoone või -rajatis peab jääma kõrgendatud veterinaarjärelevalve alla;

- 2) TSE kahtlusega loomi ja nendelt pärinevaid loomseid saadusi tohib loomakasvatushoonest või -rajatisest välja viia ainult Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi loal. Samas tuleb tagada loomade ja loomsete saaduste liikumise jälgitavus ning vajaduse korral nende kohene tuvastamine.

Kui episotoloogilise uurimise käigus on tuvastatud, et loom tõenäoliselt nakatus teises loomakasvatushoones või -rajatises kui selles, kus ta asus TSE diagnoosimise hetkel, võib Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht võtta kõrgendatud veterinaarjärelevalve alla kas mõlemad loomakasvatushooned või -rajatised või ainult selle, kus loom nakatus.

Lisaks käesolevas punktis sätestatud abinõude ja kitsenduste rakendamisele võib Veterinaar- ja Toiduameti peadirektor vastavalt vajadusele anda «Loomatauditõrje seaduse» §-s 45 nimetatud korraldusi ja rakendada seal toodud meetmeid.

11.3. Loomade surmamine ja rümpade ning saastunud materjali hävitamine.

11.3.1. Loomade surmamine

Vastavalt loomakaitseseaduse (RT I 1992, 50,617) §4 lõikele 3 on loomi lubatud tauditõrje eesmärgil hukata ilma omaniku loata, lõike 2 alusel on kohustuslik valida hukkamisviis, mis põhjustab loomale võimalikult vähe kannatusi.

Enne loomade hukkamist esitab Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht loomaomanikule või -pidajale kirjaliku otsuse loomade hukkamise kohta. Talu või loomakasvatustevõtte hukkamisele määratud loomad hinnatakse enne hukkamist ning see fikseeritakse kirjalikult. (lisa 5) Hindamine viiakse läbi järelevalveametniku või volitatud veterinaararsti kontrolli all.

Loomade hukkamisel TSE tõrje eesmärgil tuleb võtta arvesse loomade heaolu. Hukkamise tuleb läbi viia Veterinaar- ja Toiduameti järelevalve all, inimlikult ning vältides TSE tekitaja mis tahes levikut.

Tuleb veeenduda, et kõik loomad oleksid surnud enne matmist, põletamist või muu hävitamise meetodi kasutamist.

Hukkamismeetoditena on lubatud kasutada:

- elektrilist hukkamist
- surmamist ravimi manustamisega
- barbituraatide üleannustamise teel (kasutatakse väikemäletsejaliste puhul)
- tulistamist vaba kuuliga
- uimastamist poltpüstoliga, millele järgneb looma veretustamine

Elektriliseks hukkamiseks haaratakse tangidega looma peapiirkonda (kõrvade tagant või kõrvade eest) uimastamise eesmärgil. Seejärel haaratakse tangidega südame piirkonnast, millega peatatakse südame töö.

Loom/looma vanus	Voolupinge (V)	Voolu tugevus (A)	Peapiirkond (sek)	Südame piirkond (sek)
VEISED				
Täiskasvanud	220	1,5	10	45
Vasikad	220	1,5	10	45
LAMBAD	220	1,0	5-10	45
KITSED	220	1,0	10	45

Ravimi manustamisega hukatakse vajadusel väikemäletsejalisi, süstides suurtes doosides barbituraadi rea preparaate.

Kuuliga tulistades ei tohi tulistada peapiirkonda, kuna seda tehes ei ole loomadelt võimalik hiljem ajuproove koguda. Tulistada tuleb südamepiirkonda.

Loomad tuleks hukata võimalikult lähedal nende tavalisele pidamiskohale. Kui järgnev korjuse eemaldamine hoonetest kujutab tõenäoliselt probleemi, tuleb loomad hukata väljas, vajaduse korral selleks püstitatud ajutises taras. Kopliloomad tuleks kokku koguda, et hukata need olemasolevates karjatarades või ajutiselt püstitatud taras. Loomi tuleb hukata alal, mida on surmamisjärgselt hõlbus puhastada ja desinfitseerida.

Tõrksate, ohtlike või muul viisil raskesti käsitsetavate loomade korral tuleb enne hukkamist manustada rahustit süstimise teel või uinutuspüssi abil.

11.3.2. Rämpade ning saastunud materjalide hävitamine

Loomade korjused kuuluvad määratletud riskiteguriga materjali hulka ning tuleb tähistada värviga ja märgistada vajaduse korral kohe kõrvaldamise ajal ning hävitada täielikult:

a) põletades ilma eeltöötlemiseta või

b) pärast eeltöötlemist, tingimusel, et värv või märgistus on nähtav:

i) kooskõlas direktiivi 92/562/EMÜ lisa I-IV, VI ja VII peatükis kirjeldatud süsteemiga:

- põletades,

- koospõletades;

ii) kooskõlas vähemalt otsuse 1999/534/EÜ I lisas sätestatud standarditega, mattes need jäätmete heakskiidetud matmispaika.

Määratletud riskiteguriga materjali või tervete kehade põletamine või matmine, ilma eelneva värvimiseta või vajaduse korral ilma määratletud riskiteguriga materjali

eemaldamiseta, võib läbi viia crandina (direktiivi 90/667/EMÜ artikkel 3 lõige 2) juhul, kui:

- TSEsse nakatunud või nakkuskahtlusega loomade vedu lähimasse kõrge riskiteguriga materjali töötlemisettevõttesse on haiguse levimise ohu tõttu keelatud,
- loomad on nakatunud TSEsse või on nakkuskahtlusega või sisaldavad jääkaineid, millest võib tuleneda risk inimeste või loomade tervisele ning mis võivad pärast ebapiisavat kuumtöötlemist säilida,
- kõnealused loomsed jäätmed on pärit raskesti ligipääsetavatest kohtadest,
- kogus ja läbitav vahemaa ei õigusta jäätmete kogumist.

Eestil on EÜ Komisjoni luba mätta surnud loomi kuni 31.12.2004 seoses sellega, et jäätmekäitlusettevõtte Väike-Maarjas saab valmis alles selleks ajaks. Pidev erisus on Eestis antud saartele, kus võib surnud loomade korjuseid mätta, neid ei pea tooma jäätmekäitlusettevõttesse mandrile, seda seoses kliimaga, mis võib takistada saarte ühendust mandriga.

Matma peab piisavalt sügavale, vältimaks korjuste või jäätmete üleskaevamist lihasööjate loomade poolt, ning nõuetekohasele maa-alale, et hoida ära põhjavee saastumist ning muud keskkonna saastamist. TSE edasikandumise oht peab olema välistatud.

Loomsete jäätmete matmispaik peab asuma vähemalt 500 meetri kaugusel hoonetest, veekogust, maatulundusmaast, puurkaevust ning üldkasutatavast teest.

Matmispaik peab asuma keskmiselt või hästi kaitstud põhjaveega alal vastavalt vabariigi Valitsuse 20.01.1998 määrusele nr. 11 (RT I 1998, 10, 118, 199, 15, 237, 70, 682).

Matmispaik peab olema ümbritsetud kraavi ja aiaga. Matmisaugu mõõdud 20 täiskasvanud veise korjuse jaoks või 60, lamba- või kitsekorjuse matmiseks koos 0,5 meetrise pinnasekattega peavad olema: pikkus 6 m; laius 3m, sügavus 2 m. Pindmine maakiht, millel asuvad loomsed jäätmed, tuleb mätta koos jäätmetega. Loomsete jäätmete avapõletamiseks peab olema Veterinaar- ja Toiduameti luba ja tuleb läbi viia Päästameti järelevalve all.

Loomsete jäätmete avapõletamise koht peab asuma 500 meetri kaugusel hoonetest. Põletamiseks võib kasutada kuiva puitu ja süütevedelikke. Loomade põletamisel tekkiv tuhk tuleb mätta loomsete jäätmete matmispaika. (lisa 7)

Asjaomastele isikutele garanteeritakse juurdepääs korjuste, loomsete saaduste ja muu saastunud materjali põletamis-, matmis- ja ümbertöötlemiskohtadele. Teistele isikutele on nendesse kohtadesse juurdepääs keelatud.

11.4. Puhastamine ja desinfitseerimine.

Puhastamist ja desinfitseerimist peab läbi viima esemete suhtes, mis võivad olla TSE tekitajaga tugevalt saastunud N: proovivõtu instrumendid v.m.s., mis võib olla närvikoega tugevalt saastunud.

Kuna standardmeetodid ja desovahendid TSE tekitajat ei kahjutusta, tuleb saastunud esemed puhastada ja keemiliselt töödelda N. 2%-lise Na hüpokloriidiga 1-12 h.

Loomakasvatuseettevõtte, kus nakatunud loom asus puhastatakse, kuid üldist desinfitseerimist vaja ette võtta ei ole.

11.5. Tingimused hoonete taastasustamisel.

Hoonete taastasustamisel veistega pole piiranguid.

Lammaste ja kitsede puhul peavad hoonete taastasustamisel olema sissetoodavad lambad - isasloomad genotüübiga ARR/ARR, emasloomadel peab üks alleel olema ARR, teine ei tohi olla VRQ. Kitsi võib sisse tuua kui ettevõttes pole teisi lambaid, kui ARR/ARR genotüübiga lambad.

Enne uute loomade sissetoomist peab olema läbi viidud põhjalik loomakasvatushoonete ning territooriumi puhastamine. Selline põllumajandusettevõtte peab jääma intensiivse järelevalve alla TSE suhtes, kaasaarvatud kõik tapetud ja ettevõttes surnud üle 18 kuu vanused kitsed.

VTA võib erandina lubada hooned taasasustada mittetiinnete uttedega, kellel pole teada genotüüp sel põhjusel, et seda pole uuritud, kuni 01.01.2006.a.

Liikumispiirangud põllumajandusettevõttest välja viidavatele loomadele on järgmised:

ARR/ARR genotüübiga lammastele piiranguid pole;

ühe ARR alleeliga genotüübiga lambaid võib tappa inimtoiduks või hävitada;

teistsuguse genotüübiga lambad tuleb hävitada.

Sellised kitsendused kehtivad põllumajandusettevõttele kolm aastat alates ajast, kui:

kõik ettevõtte lambad on ARR/ARR genotüübiga;

ettevõttest viidi välja viimane lammas või kits;

alustati intensiivistatud TSE järelevalvet ettevõttes, kus peetakse kitsi ja lambaid koos.

12. Taudikahjude kompenseerimine.

TSE ennetus- ja tõrjekulude kompenseerimine toimub vastavalt Põllumajandusministri 23. novembri 2000. a määrusele nr 69 "Eriti ohtlike loomataudide nimekirja mittekuuluvate loomataudide ennetamise ja tõrje finantseerimise kord".

Riigieelarvest finantseeritakse BSE ja skreipi ennetamiseks ja tõrjeks tehtavate järgmistele toimingute kulude:

1) loomade läbivaatus ja järelevalvetoimingud veterinaarjärelevalve ametniku või volitatud veterinaararsti poolt;

2) proovide võtmine ja transportimine või saatmine laboratooriumisse järelevalveametniku või volitatud veterinaararsti poolt;

3) diagnostiline, sealhulgas laboratoorne uurimine;

4) taudikahju hüvitamine järelevalveametniku ettekirjutuse alusel hukatud põllumajandusloomade eest;

5) järelevalveametniku või volitatud veterinaararsti ettekirjutuse alusel hukatud põllumajandusloomade korjaste utiliseerimine.

Kulud finantseeritakse selleks ettenähtud vahenditest Veterinaar- ja Toiduameti ning Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi eelarve kaudu. Punktides 1, 2, 3 (välja arvatud laboratoorne uurimine) nimetatud toimingute kulud finantseeritakse riigieelarvest Veterinaar- ja Toiduameti ülalpidamiseks ettenähtud vahenditest. Punktides 4 ja 5 nimetatud toimingute kulud finantseeritakse Veterinaar- ja Toiduametile riigi poolt ostetavateks töödeks ja teenusteks ettenähtud vahenditest. Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi poolt tehtavad laboratoorse uurimise kulud finantseeritakse riigieelarvest neile ettenähtud vahenditest.

Toimingutel kasutatavate vahendite kulud finantseeritakse Veterinaar- ja Toiduametile riigi poolt ostetavateks töödeks ja teenusteks ettenähtud vahenditest. Nimetatud kulude finantseerimisel BSE ja skreipi ennetamise ja tõrjega tegelevatele isikutele lähtub Veterinaar- ja Toiduamet kasutatud vahendite harilikust väärtusest. Volitatud veterinaararstide poolt loomataudide ennetamisel ja tõrjel osutatavate teenuste tasumisega seotud kulude finantseerimisel lähtutakse «Veterinaarkorralduse seaduse» (RT I 1999, 58, 608; 97, 861) paragrahvi 19 lõike 5 alusel kehtestatud tasumääradest.

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi, tema asetäitja või järelevalvameetniku ettekirjutusel loomatauditõrje käigus loomataudi avastamiseks ning leviku tõkestamiseks hukatud põllumajandusloomade maksumus hüvitatakse isikule tema taotluse alusel vastavalt kehtestatud arvestuslikule väärtusele. Väärtuse arvestamise aluseks on põllumajandusministri 1. märtsi 2001. a määrus nr 18 "Põllumajandusloomade väärtuse arvutamise kord ning taudikahju hüvitamise tingimused ja kord".

Muud loomataudide ennetamise ja tõrjemeetmete kulud katab loomapidaja või loomsete saaduste käitleja.

TSE SITUATSIOONPLAAN

LISAD

Lisa 1

**KITSENDUSTE KEHTESTAMISE KORRALDUS
BSE/SKREIPI KAHTLUSE KORRAL NR.**

Kitsendused kehtestab Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht.

Kellele:
Loomade/talu/loomakasvatusevõtte omaniku nimi

Address:
Tulu/loomakasvatusevõtte aadress

Mina, allakirjutanud
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse nimetus
juhataja, kehtestan kooskõlas tauditõrjelasete õigusaktidega käesolevas korralduses kirjeldatud kitsendused loomade ja loomsete saaduste suhtes nimetatud talus/loomakasvatusevõttes.

Kitsendused jõustuvad alates nende loomapidajale teatavaks tegemise momendist ja on jõus kuni nende tühistamiseni
juhataja kirjaliku korraldusega.
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse nimetus

Kitsenduste kehtivuse ajal olen määranud teostama järelevalvet Teie talus/
loomapidamisettevõttes:
Volitatud veterinaararste/veterinaarjärelevalve ametniku nimi
ametikoht
kontaktandmed(aadress, telefon)

Käesoleva korralduse tegemise alus:

Kuupäev: allkiri:
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht

KÄESOLEVA TEATISEGA KEHTESTATUD KIITSENDUSED

Kahtlusaluses farmis:

- 1) BSE/skreipi kahtlane loom tuleb hukata ning aju saata laboratoorsele uurimisele diagnoosi täpsustamiseks;
- 2) kõik taudikahtlusega looma kehaosad, sealhulgas nahk ja veri, tuleb kuni negatiivse diagnoosi saamiseni säilitada veterinaarjärelevalve all või hävitada Veterinaar- ja Toiduameti poolt ette nähtud korras;
- 3) mäletsejalisi ei ole lubatud sisse tuua ega välja viia kuni laboratoorsete uuringute tulemuste selgumiseni;
- 4) on keelatud kohapeal tappa mäletsejalisi toiduks;
- 5) surnud või tapetud mäletsejaliste korjused ja rümbad tuleb hävitada Veterinaar- ja Toiduameti poolt ette nähtud korras.

Korraldus on üle antud: kell.....
Kirjutsev

Korralduse andis üle:
Ametinimetus, nimi ja allkiri

Korralduse võttis vastu:
Nimi ja allkiri

Korraldus saadetakse:

1. _____
2. _____
3. _____

Lisa 2

**KITSENDUSTE TÜHISTAMISE KORRALDUS
KUI BSE/SKREIPI KAHTLUS ON KÕRVALDATUD NR.**

Kitsendused tühistab Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht.

Kellele:
Loomade/talu/loomakasvatuseettevõtte omaniku nimel

Address:
Tulu/loomakasvatuseettevõtte aadress

Mina, allakirjutanud
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse nimetus
juhataja, tühistan kooskõlas tauditõrjealaste õigusaktidega oma kirjaliku korraldusega
nr. kehtestatud kitsendused loomade ja loomsete saaduste suhtes nimetatud
farmis/loomakasvatuseettevõttes.

Kitsendused on tühistatud alates nende loomapidajale teatavaks tegemise momendist.

Käesoleva korralduse tegemise alus:

Kuupäev: allkiri:
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht

Korraldus on üle antud: kell
Kuupäev

Korralduse andis üle:
Ametiniimetus, nimi ja allkiri

Korralduse võttis vastu:
Nimi ja allkiri

Korraldus saadetakse:

1. _____
2. _____
3. _____

Lisa 3

**KITSENDUSTE KEHTESTAMISE KORRALDUS
BSE/SKREIPI DIAGNOOSIMISE KORRAL NR.**

Kitsendused kehtestab Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht.

Kellele:
Loomade/talu/loomakasvatusevõtete omaniku nimi

Address:
Talu/loomakasvatusevõtete aadress

Mina, allakirjutanud juht,
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse nimetus

kehtestan kooskõlas tauditõrjealaste õigusaktidega karantiini ajal kehtivad käesolevas korralduses kirjeldatud kitsendused loomade, inimeste, loomsete saaduste, materjalide ja sõidukite suhtes nimetatud talus/loomakasvatusevõttes.

Kitsendused jõustuvad alates nende loomapidajale teatavaks tegemise momendist ja on jõus kuni nende tühistamiseni
juhataja kirjaliku korraldusega.
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse nimetus

Kitsenduste kehtivuse ajal olen määranud teostama järelevalvet Teie talus/
loomakasvatusevõttes:
Volitatud veterinaararsti/veterinaarjärelevalve ametniku nimi

ametikoht

kontaktandmed(aadress, telefon)

Käesoleva korralduse tegemise alus:

Kuupäev:

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi allkiri:

KÄESOLEVA KORRALDUSEGA KEHTESTATAVAD KITSENDUSED

- 1) looma, kellel diagnoositi TSE, kõik kehaosad, sealhulgas nahk ja veri, hävitatakse;
- 2) viiakse läbi uurimine riskirühma kuuluvate loomade väljaselgitamiseks;
- 3) kuni episitoloogilise uurimise tulemuste selgumiseni jääb loomakasvatushoone kõrgendatud veterinaarjärelevalve alla;
- 4) TSE kahtlusega loomi ja nendelt pärinevaid loomseid saadusi tohib loomakasvatushoonest või -rajatisest välja viia ainult Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi loal;
- 5) tagada tuleb loomade ja loomsete saaduste liikumise jälgitavus ning vajaduse korral nende kohene tuvastamine;
- 6) episitoloogilise uurimise tulemusel kohaselt riskirühma kuuluvad mäletsejalised hukatakse Veterinaar-ja Toiduamet ettekirjutuse kohaselt;
- 7) tapetud loomad ja nendelt pärinevad loomsed saadused hävitatakse;
- 8) loomade kõrvaldamise järgselt viiakse loomakasvatustevõttes läbi puhastus;
- 9) uute väikemäletsejaliste loomakasvatustevõttesse sisse toomisel järgitakse Veterinaar-ja Toiduamet poolt esitatavaid kitsendusi.

Korraldus on üle antud:, kell.....
Kuupäev

Korralduse andis üle:
Ametinimetus, nimi ja allkiri

Korralduse võttis vastu:
Nimi ja allkiri

Korraldus saadetakse:

1. _____
2. _____
3. _____

Lisa 4

**KITSENDUSTE TÜHISTAMISE KORRALDUS BSE/SKREIPI KOLDE
LIKVIDEERIMISE KORRAL NR.**

Kitsendused tühistab Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht.

Kellele:
Loomade/talu/loomakasvatuseettevõtte omaniku nimi

Address:
Talu/loomakasvatuseettevõtte aadress

Mina, allakirjutanud
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse nimetus
juhataja, tühistan kooskõlas tauditõrjelasete õigusaktidega oma kirjaliku korraldusega
nr. kehtestanud kitsendused loomade, inimeste, loomsete saaduste, materjalide
ja sõidukite suhtes nimetatud farmis/loomakasvatuseettevõttes.

Kitsendused on tühistatud alates nende loomapidajale teatavaks tegemise momendist.

Käesoleva korralduse tegemise alus:
.....
.....

Kuupäev: allkiri:
Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht

Korraldus on üle antud:, kell
Kuupäev

Korralduse andis üle:
Ametinimetus, nimi ja allkiri

Korralduse võttis vastu:
Nimi ja allkiri

Korraldus saadetakse:

1. _____
2. _____
3. _____

Lisa 5

TAPAEELNE PÕLLUMAJANDUSLOOMADE HINDAMISE AKT

Koostatud põllumajandusloomade hindamiseks seoses kompensatsiooni maksmisega loomataudi tõrje käigus hukatud loomade eest.

Alus:.....

Talu/loomakasvatusevõtte

aadress:.....

.....

Hinnati (loomade liik, arv, kaal ja maksumus):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kuupäev kell.....

Akt saadetakse: 1. _____

2. _____

3. _____

PÖLLUMAJANDUSLOOMADE HUKKAMISE AKT LOOMATAUDI KORRAL

Alus:

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse nimetus

juhi korraldus.....

Talu/loomakasvatustevõtte

(aadress):.....

.....

Hukati (loomade liik ja arv):.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kokku hukati(.....) looma.

arv numbritega

arv sõnadega

Akti koostaja (amet, nimi ja allkiri)

Hukkamise läbiviija (d) (amet, nimi ja allkiri).....

.....

.....

Juuresolija(d) (nimi ja allkiri)

.....

.....

Loomaomanik või tema poolt volitatud isik: (nimi ja allkiri).....

.....

.....

Kuupäev kell.....

Akt saadetakse: 1. _____

2. _____

3. _____

Lisa 7

Põletusmaterjali hulk, mida on vaja loomakorjuste põletamiseks ja skeem põletusriida ladumiseks.

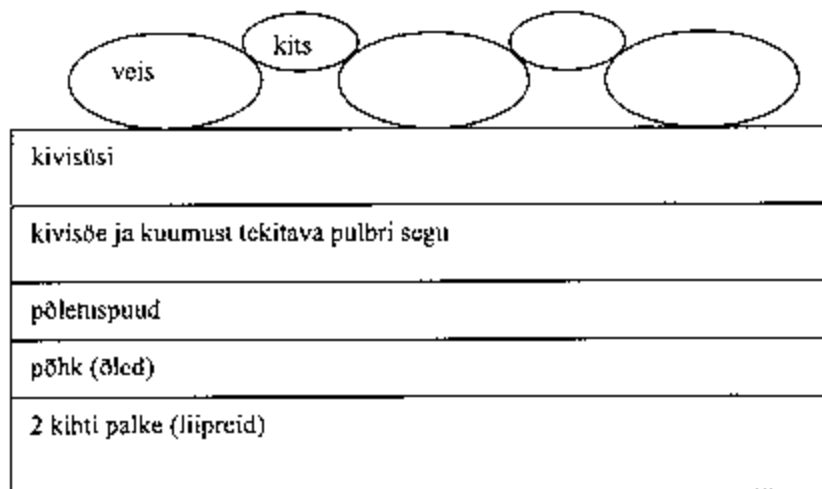
Põletusmaterjali hulk, mida on vaja loomakorjuste põletamiseks:

- 1 tugev palk (mõõdud 3 x 0,3 x 0,2 m), näiteks puust raudteeliiper, ühe täiskasvanud veise korjuse kohta;
- põletuspuud: üks tonn puid ühe tonni kivisõe kohta;
- põhk: üks pall ühe korjuse kohta;
- kivisüsi: 203 kg ühe korjuse kohta;
- kuumust tekitav eksotermiline pulber: ca 0,8 kg korjuse kohta (või 25 kg ühe tonni kivisõe kohta).

Enne tule süütamist peavad korjused olema üle valatud süütevedelikuga (diislikütus või parafiin).

1 täiskasvanud veis = 4 täiskasvanud kitse = 3 täiskasvanud lammast

Põletusriida skeem

PÕM, RTL, 28.03.2001, 39, 536

AVALDATUD :

RTL 2001, 39, 536

Põllumajandusloomade väärtuse arvutamise kord ning taudikahju hüvitamise tingimused ja kord

Põllumajandusministri 1. märtsi 2001. a määrus nr 18

Määrus kehtestatakse «Loomatauditõrje seaduse» (RT I 1999, 57, 598; 97, 861; 2000, 82, 526; 2001, 3, 4) § 57 lõike 3 alusel.

§ 1. Üldsäte

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi, tema asetäitja või järelevalveametniku ettekirjutusel loomatauditõrje käigus loomataudi avastamiseks ning leviku tõkestamiseks hukatud põllumajandusloomade maksumus hüvitatakse isikule tema taotluse alusel vastavalt kehtestatud arvestuslikele väärtusele.

§ 2. Põllumajandusloomade väärtuse arvutamise kord

(1) Põllumajandusloomade arvestusliku väärtuse arvutamisel võetakse aluseks loomatauditõrje käigus loomataudi avastamiseks ning leviku tõkestamiseks järelevalveametniku ettekirjutuse alusel hukatud põllumajandusloomade hukkamise ajal vastava põllumajanduslooma liigi keskmine lihakaalu kokkuostuhind, mis on «Riikliku statistika seaduse» (RT I 1997, 51, 822; 2000, 47, 289) alusel Statistikaameti poolt avaldatud Loomakasvatuse kvartalibülletäänis. Kui põllumajanduslooma liigi keskmist lihakaalu kokkuostuhinda pole eraldi välja toodud, võetakse aluseks muude loomade keskmine lihakaalu kokkuostuhind. Kui põllumajandusloomade hukkamise kvartali keskmisi lihakaalu kokkuostuhindu ei ole veel avaldatud, võetakse arvutamisel aluseks eelmise kvartali keskmised lihakaalu kokkuostuhinnad.

(2) Selleks, et tagada põllumajandusloomade tegelikkusele vastava arvestusliku väärtuse arvutamine, kaalutakse või eluskaalu määramiseks vajalikul viisil mõõdetakse tapetavad loomad enne hukkamist järelevalveametniku või volitatud veterinaararsti kontrolli all. Kui kaalumise või mõõtmine ei ole võimalik, määratakse eluskaal lähtudes samaväärsete loomade kaalust. Kaalumise tulemused fikseeritakse kirjalikult iga põllumajanduslooma kohta eraldi ja järelevalveametnik või volitatud veterinaararst kinnitab need oma allkirjaga.

(3) Põllumajanduslooma lihakaalu leidmiseks korrutatakse lõike 2 alusel määratud eluskaal lisas esitatud koefitsiendiga.

(4) Põllumajanduslooma arvestusliku väärtuse arvutamiseks korrutatakse lõike 3 alusel määratud lihakaal lõikes 1 nimetatud keskmise lihakaalu kokkuostuhinnaga.

§ 3. Taudikahju hüvitamise tingimused ja kord

(1) Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi, tema asetäitja või järelevalveametniku ettekirjutusel loomatauditõrje käigus loomataudi avastamiseks ning leviku tõkestamiseks hukatud põllumajandusloomade arvestuslik väärtus loetakse isikule tekkinud taudikahjuks.

(2) Eriti ohtlike loomataudide avastamiseks ja leviku tõkestamiseks kohustuslikus korras hukatud põllumajandusloomadega seotud taudikahju hüvitatakse «Loomatauditõrje seaduse» § 56 lõike 2 alusel kehtestatud korras.

(3) Muude loomataudide osas hüvitab riik loomataudide avastamiseks ja leviku tõkestamiseks kohustuslikus korras hukatud põllumajandusloomadega seotud taudikahju «Loomatauditõrje seaduse» § 56 lõike 3 alusel kehtestatud korras loetletud loomataudide lõikes.

(4) Lõikes 3 nimetatud korras loetletud loomataudidega seotud taudikahju hüvitatakse loomapidajale Veterinaar- ja Toiduameti oelarve kaudu.

(5) Loomapidaja esitab lõikes 3 nimetatud korras loetletud loomataudidega seotud taudikahjude hüvitamiseks taotluse ja kulude üksikasjaliku arvestuse 14 päeva jooksul arvates järelevalvemetnikult ettekirjutuse saamise päevast või päevast, millal isik sai teada või oleks pidanud teada saada kahju tekkimisest. Taotlus ja kulude arvestus esitatakse Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhile, kelle piirkonda hüvitatav põllumajandusloom kuulus.

(6) Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht kontrollib lõike 5 kohaselt esitatud taudikahju kulude üksikasjaliku arvestuse vastavust tegelikkusele ning koostab kirjaliku arvamuse taudikahju kulude arvestuse vastavuse või mittevastavuse kohta. Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht esitab nimetatud arvamuse koos kõigi asjassepuutuvate dokumentide ja materjalidega Veterinaar- ja Toiduameti peadirektorile 10 tööpäeva jooksul arvates loomapidajalt taudikahju hüvitamise taotluse ja taudikahju üksikasjaliku arvestuse saamise päevast.

(7) Veterinaar- ja Toiduameti peadirektor vaatab lõike 6 kohaselt edastatud dokumendid ja materjalid läbi, kontrollib taotluse põhjendatust ja otsustab taudikahjude hüvitise väljamaksmiseks summade eraldamise või sellest keeldumise tähe kuu jooksul arvates Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhilt dokumentide saabumise päevast.

(8) Veterinaar- ja Toiduamet kannab eraldatud summad üle hüvitist saama õigustatud loomapidaja arveldusarvele.

(9) Tegelikkuusele mittevastava arvestuse esitamise korral taudikahju ei hüvitata. Tegelikkuusele mittevastava arvestuse alusel väljamakstud taudikahju hüvitis tuleb tagastada riigieelarve tuludesse.

Minister Ivari PADAR

Kantsler Ants NOOT

Lisa
Kinnitatud
põllumajandusministri
1. märtsi 2001. a
määrusega nr 18

LIHA ÜMBERARVESTUSE KOEFITSIENT ELUSKAALUST

Loomaliik	Liha ümberarvestuse koefitsient eluskaalust
veis	0,47
siiga	0,68

lind	0,67
lammas	0,47

Kantsler Ants NOOT

PÕM, RTL, 28.03.2001, 39, 536

AVALDATUD :

RTL 2001, 39, 536

Põllumajandusloomade väärtuse arvutamise kord ning taudikahju hüvitamise tingimused ja kord

Põllumajandusministri 1. märtsi 2001. a määrus nr 18

Määrus kehtestatakse «Loomatauditõrje seaduse» (RT I 1999, 57, 598; 97, 861; 2000, 82, 526; 2001, 3, 4) § 57 lõike 3 alusel.

§ 1. Üldsäte

Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi, tema asetäitja või järelevalveametniku ettekirjutusel loomatauditõrje käigus loomataudi avastamiseks ning leviku tõkestamiseks hukatud põllumajandusloomade maksumus hüvitatakse isikule tema taotluse alusel vastavalt kehtestatud arvestuslikule väärtusele.

§ 2. Põllumajandusloomade väärtuse arvutamise kord

(1) Põllumajandusloomade arvestusliku väärtuse arvutamisel võetakse aluseks loomatauditõrje käigus loomataudi avastamiseks ning leviku tõkestamiseks järelevalveametniku ettekirjutuse alusel hukatud põllumajandusloomade hukkamise ajal vastava põllumajanduslooma liigi keskmine lihakaalu kokkuostuhind, mis on «Riikliku statistika seaduse» (RT I 1997, 51, 822; 2000, 47, 289) alusel Statistikaameti poolt avaldatud Loomakasvatuse kvartalibülletäänis. Kui põllumajanduslooma liigi keskmist lihakaalu kokkuostuhinda pole eraldi välja toodud, võetakse aluseks muude loomade keskmine lihakaalu kokkuostuhind. Kui põllumajandusloomade hukkamise kvartali keskmisi lihakaalu kokkuostuhindu ei ole veel avaldatud, võetakse arvutamisel aluseks eelmise kvartali keskmised lihakaalu kokkuostuhinnad.

(2) Selleks, et tagada põllumajandusloomade tegelikkusele vastava arvestusliku väärtuse arvutamine, kaalutakse või eluskaalu määramiseks vajalikul viisil mõõdetakse tapetavad loomad enne hukkamist järelevalveametniku või volitatud veterinaararsti kontrolli all. Kui kaalumise või mõõtmise ei ole võimalik, määratakse eluskaal lähtudes samaväärsete loomade kaalust. Kaalumise tulemused fikseeritakse kirjalikult iga põllumajanduslooma kohta eraldi ja järelevalveametnik või volitatud veterinaararst kinnitab need oma allkirjaga.

(3) Põllumajanduslooma lihakaalu leidmiseks korrutatakse lõike 2 alusel määratud eluskaal lisas esitatud koefitsiendiga.

(4) Põllumajanduslooma arvestusliku väärtuse arvutamiseks korrutatakse lõike 3 alusel määratud lihakaal lõikes 1 nimetatud keskmise lihakaalu kokkuostuhinnaga.

§ 3. Taudikahju hüvitamise tingimused ja kord

(1) Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi, tema asetäitja või järelevalveametniku ettekirjutusel loomatauditõrje käigus loomataudi avastamiseks ning leviku tõkestamiseks hukatud põllumajandusloomade arvestuslik väärtus loetakse isikule tekkinud taudikahjuks.

(2) Eriti ohtlike loomataudide avastamiseks ja leviku tõkestamiseks kohustuslikus korras hukatud põllumajandusloomadega seotud taudikahju hüvitatakse «Loomatauditõrje seaduse» § 56 lõike 2 alusel kehtestatud korras.

(3) Muude loomataudide osas hüvitab riik loomataudide avastamiseks ja leviku tõkestamiseks kohustuslikus korras hukatud põllumajandusloomadega seotud taudikahju «Loomatauditõrje seaduse» § 56 lõike 3 alusel kehtestatud korras loetletud loomataudide lõikes.

(4) Lõikes 3 nimetatud korras loetletud loomataudidega seotud taudikahju hüvitatakse loomapidajale Veterinaar- ja Toiduameti eelarve kaudu.

(5) Loomapidaja esitab lõikes 3 nimetatud korras loetletud loomataudidega seotud taudikahjude hüvitamiseks taotluse ja kulude üksikasjaliku arvestuse 14 päeva jooksul arvates järelevalveametnikult ettekirjutuse saamise päevast või päevast, millal isik sai teada või oleks pidanud teada saada kahju tekkimisest. Taotlus ja kulude arvestus esitatakse Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhile, kelle piirkonda hüvitatav põllumajandusloom kuulus.

(6) Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht kontrollib lõike 5 kohaselt esitatud taudikahju kulude üksikasjaliku arvestuse vastavust tegelikkusele ning koostab kirjaliku arvamuse taudikahju kulude arvestuse vastavuse või mittevastavuse kohta. Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht esitab nimetatud arvamuse koos kõigi asjassepuutuvate dokumentide ja materjalidega Veterinaar- ja Toiduameti peadirektorile 10 tööpäeva jooksul arvates loomapidajalt taudikahju hüvitamise taotluse ja taudikahju üksikasjaliku arvestuse saamise päevast.

(7) Veterinaar- ja Toiduameti peadirektor vaatab lõike 6 kohaselt edastatud dokumendid ja materjalid läbi, kontrollib taotluse põhjendatust ja otsustab taudikahjude hüvitise väljamaksmiseks summade eraldamise või sellest keeldumise õhe kuu jooksul arvates Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhilt dokumentide saabumise päevast.

(8) Veterinaar- ja Toiduamet kannab eraldatud summad üle hüvitist saama õigustatud loomapidaja arveldusarvele.

(9) Tegelikkuusele mittevastava arvestuse esitamise korral taudikahju ei hüvitata. Tegelikkuusele mittevastava arvestuse alusel väljamakstud taudikahju hüvitis tuleb tagastada riigieelarve tuludesse.

Minister Ivari PADAR

Kantsler Ants NOOT

Lisa
Kinnitatud
põllumajandusministri
1. märtsi 2001. a
määrusega nr 18

LIHA ÜMBERARVESTUSE KOEFITSIENT ELUSKAALUST

Loomaliik	Liha ümberarvestuse koefitsient eluskaalust
lõvis	0,47
sisiga	0,68

lind	0,67
lammas	0,47

Kantsler Ants NOOT

